
PRAWO PENITENCJARNE

**KODEKS KARNY WYKONAWCZY
Z PRZEPISAMI WYKONAWCZYM
I ZWIĄZKOWYMI**

**KANTOR
WYDAWNICZY**

ZAKAMYCZE

Prawo
jest na
naszej stronie!

www.zakamycze.com.pl

- ✓codzienna aktualizacja
- ✓pełna oferta
- ✓zapowiedzi wydawnicze
- ✓rabat na zamówienia zbiorcze do negocjacji
- ✓uproszczony sposób zakupu e-mailem:
zamowienia@zakamycze.com.pl

PRAWO PENITENCJARNE

KODEKS KARNY WYKONAWCZY Z PRZEPISAMI WYKONAWCZYM I ZWIĄZKOWYMI

stan prawny na 1 stycznia 2006 r.

wprowadzenie
Waldemar Śledzik

ZAKAMYCZE 2006

Wprowadzenie:
Waldemar Śledzik
Dyrektor Biura Prawnego Centralnego Zarządu Służby Więziennej

Redakcja:
Katarzyna Rybczyńska

Redakcja serii:
Alicja Pollesch

Wydawca:
Justyna Kossak

Skład, łamanie:
Anna Atanaziewicz

Copyright by
Kantor Wydawniczy ZAKAMYCZE
oddział Polskich Wydawnictw Profesjonalnych sp. z o.o. 2006

Redakcja:
ul. Zacisze 7, 31-156 Kraków
tel. (12) 630.46.00
e-mail: redakcja@zakamycze.com.pl
www.zakamycze.com.pl

ISBN: 83-7444-162-3

wydanie I
cena: 49,00 zł

Druk i oprawa: Drukarnia „AWA”, tel./faks (12) 634.56.74

Wprowadzenie

Prawem penitencjarnym określa się zbiór przepisów, które odnoszą się wprost do instytucji pozbawienia wolności, przybierającej — zasadniczo — w demokratycznym państwie prawa postać kary pozbawienia wolności czy też postać jednego ze środków zapobiegawczych — tymczasowego aresztowania. Innymi słowy prawo penitencjarne to całokształt przepisów i instytucji prawa, które zmierzają do osiągnięcia założonego celu przy praworządnym zastosowaniu ograniczenia (czy wręcz „zniesienia”) fundamentalnego prawa człowieka, jakim jest prawo do wolności, na przykład poprzez wykonanie prawomocnie orzeczonej kary pozbawienia wolności. Na system prawa penitencjarnego *sensu largo* składają się przepisy określające:

- sposób wykonywania kary pozbawienia wolności i innych kar i środków skutkujących pozbawieniem wolności,
- systemy wykonywania kary pozbawienia wolności,
- podstawowe środki oddziaływania na skazanych,
- status prawny osadzonego,
- zasady pracy kadry penitencjarnej,
- sposób zarządzania i kontroli jednostek penitencjarnych,
- środki kontroli i bezpieczeństwa,
- kontakty między osadzonymi a funkcjonariuszami i pracownikami Służby Więziennej.

Przepisem o fundamentalnym znaczeniu dla tak rozumianego prawa penitencjarnego jest ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. — Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557 z późn. zm.). Ko-

deks ten stanowi swoistego rodzaju „konstytucję” praw i wolności oraz obowiązków osób pozbawionych wolności.

Jednocześnie akt ten, obok ustawy o Służbie Więziennej¹ i innych aktów normatywnych² jest także zaliczany do fundamentalnych aktów prawnych regulujących działalność więziennictwa, gdyż normuje między innymi tak istotną dla każdego funkcjonariusza Służby Więziennej problematykę jak sposób wykonywania kary pozbawienia wolności oraz tymczasowego aresztowania, w tym cel wykonywania kary pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania, rodzaje i typy organizacyjne zakładów karnych, strukturę i zasady kierowania zakładem karnym, kompetencje i skład komisji penitencjarnych, systemy wykonywania kary, cele i sposoby klasyfikacji skazanych i wiele innych kwestii, których znajomość i prawidłowa realizacja dają gwarancję praworządnego wykonywania kary pozbawienia wolności przez funkcjonariuszy Służby Więziennej.

Zrozumiałe jest więc, że kodeks ten był i jest przedmiotem szczególnego zainteresowania nie tylko funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej, ale także pracowników nauki i innych instytucji państwowych oraz organizacji pozarządowych (jak chociażby Biura Rzecznika Praw Obywatelskich czy też Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka), które zajmują się zagadnieniami szeroko rozumianego monitoringu lub kontroli w zakresie przestrzegania praw i wolności obywatelskich, w tym praw osób odbywających karę pozbawienia wolności.

Ponieważ przepisy dotyczące prawa penitencjarnego zawarte są nie tylko w różnych rodzajowo aktach prawnych, ale istotne regulacje z tej sfery mają także charakter aktów podustawowych,

¹ Ustawa z dnia 26 kwietnia 1996 r. o Służbie Więziennej (Dz. U. z 2002 r. Nr 207, poz. 1761 z późn. zm.).

² Mowa tu głównie o ustawie z dnia 28 sierpnia 1997 r. o zatrudnianiu osób pozbawionych wolności (Dz. U. Nr 123, poz. 777 z późn. zm.), ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. — Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.), ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. — Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.), a także przepisach wykonawczych do wyżej wymienionych aktów prawnych i innych ustawach wraz z przepisami wykonawczymi (np. ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o służbie medycyny pracy czy ustawa z dnia 6 września 2001 r. o chorobach zakaźnych i zakażeniach wraz z wydanymi na ich podstawie rozporządzeniami).

wyduje się za wskazane, głównie ze względów pragmatycznych (a także systematyzujących), dokonanie ich przeglądu oraz — w konsekwencji — wydanie zbioru w formie jednolitej publikacji książkowej. Powyższa konstatacja znajduje również uzasadnienie w świetle tego, że na krajowym rynku wydawniczym nie opublikowano dotychczas jakiegokolwiek — choćby wyrywkowego — zbioru przepisów z zakresu prawa penitencjarnego. Dodatkowo trzeba zauważyć, iż przepisy te, podlegające ciągłym zmianom i korektom, zyskały obecnie — jak wydaje się — powszechną aprobatę wyrażaną zarówno przez ludzi nauki, jak i praktyków zajmujących się ich stosowaniem (mam tu na myśli m.in. orzecznictwo sądowe, zwłaszcza zaś orzecznictwo sądów penitencjarnych), co pozwala stwierdzić, że zyskały one walor trwałości i ustabilizowania.

W tym miejscu zastrzec jednak należy, że niniejszy zbiór nie może być traktowany jako pełny i wyczerpujący katalog wszystkich przepisów stosowanych w związku z wykonywaniem orzeczeń w postępowaniu karnym, postępowaniu w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe czy też w postępowaniu w sprawach o wykroczenia oraz przepisów stosowanych w związku z wykonywaniem kar porządkowych i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności.

I tak w publikacji tej nie wymienia się m.in. unormowań Konstytucji RP, kodeksów: karnego i postępowania karnego czy też wreszcie aktów prawa międzynarodowego, takich jak choćby tzw. Minimalne reguły więzienne.

Celem niniejszej publikacji jest bowiem zaprezentowanie tych przepisów prawa, które wywierają bezpośredni wpływ nie tylko na sytuację osób pozbawionych wolności (tymczasowo aresztowanych), ale również mają praktyczne znaczenie w codziennej pracy „więzieników” i innych osób zajmujących się problematyką prawa karnego wykonawczego.

Krótki rys historyczny

Historia prawa karnego wykonawczego w takim znaczeniu, jakie przypisuje mu się obecnie, rozpoczęła się tak naprawdę dopiero pod koniec XVIII i na początku XIX wieku. To właśnie wtedy uczeni oświecenia, tacy jak Włoch Cesare Beccaria³, zaczęli formułować i podnosić postulat odchodzenia od stosowania wyłącznie kar cielesnych. Uczeni ci jednocześnie zaczęli kłaść nacisk na stosowanie kar probacyjnych, związanych z pobytam przestępcy w więzieniu, gdzie poddawałoby się go określonym oddziaływaniom resocjalizacyjnym. Takie rozumowanie otworzyło drogę do „przejścia od barbarzyńskich do przewencyjnych metod karania”⁴.

Ze względu na charakter niniejszej publikacji odstąpiono od szerokiego prezentowania rozwoju przepisów prawa karnego wykonawczego w Polsce w okresie rozbiorowym. Wspomnieć jedynie można, że prawo to było znacznie zróżnicowane między innymi w zależności od porządku prawnego obowiązującego u danego zarborcy.

W Polsce niepodległej pierwszy jednolity i uniwersalny (tzn. obowiązujący na terenie całego państwa) akt prawny zatytułowany „Kodeks karny wykonawczy” uchwalony został dopiero w 1969 r.⁵ Ustawa ta uchylała następujące akty prawne:

- kodeks postępowania karnego z dnia 19 marca 1928 r.⁶, gdzie w księdze IX (art. 402–424) unormowano postępowanie wykonawcze;
- kodeks wojskowego postępowania karnego z dnia 23 kwietnia 1945 r.⁷ (kodeks uchwalony jeszcze w trakcie trwania II wojny

³ Cesare Beccaria żył w latach 1738–1794, swoje poglądy wyraził głównie w wydanej w roku 1764 książce *O przestępstwach i karach*.

⁴ Cytat za: A. Balandynowicz, *Filozofia probacji. Podstawy aksjologiczne systemu sprawiedliwości karania* (w:) *System penitencjarny i postpenitencjarny w Polsce*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2003.

⁵ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. — Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 13, poz. 98 z późn. zm.).

⁶ Dz. U. z 1950 r. Nr 40, poz. 364.

⁷ Dz. U. z 1956 r. Nr 22, poz. 103.

światowej), gdzie w dziale XIII (art. 311–325) unormowano wykonywanie orzeczeń (z karą śmierci włącznie);

- ustawę z dnia 26 lipca 1939 r. o organizacji więziennictwa⁸.

Dodać można, że większość przepisów zawartych w kodeksie karnym wykonawczym z 1969 r. umieszczono właśnie w ustawie z 1939 r. o organizacji więziennictwa, gdzie unormowano między innymi kwestie związane z wykonywaniem tymczasowego aresztowania i kar pozbawienia wolności, rodzajem więzień i aresztów, opieki moralno-religijnej sprawowanej w tych jednostkach, organizacji pracy osób pozbawionych wolności czy też kar dyscyplinarnych orzekanych wobec skazanych⁹.

Kodeks karny wykonawczy z 1969 r. zastąpiony został kodeksem uchwalonym w dniu 6 czerwca 1997 r. Kodeks ten obowiązuje do dzisiaj. Przesłanki jego uchwalenia wymienione zostały w *Uzasadnieniu rządowego projektu nowego kodeksu karnego wykonawczego*¹⁰. Wśród nich wymienia się m.in.:

- poszanowanie praw ludzkich skazanego,
- godne, sprawiedliwe i zindywidualizowane jego traktowanie,
- ochronę społeczeństwa przed przestępczością,
- współdziałanie społeczeństwa w realizacji zadań polityki karnej,
- minimalizację społecznych kosztów wykonywania kar,
- nadrzędne znaczenie sądu w postępowaniu wykonawczym.

Ogólne założenia, które stanowiły podstawę konstrukcji kodeksu z 1997 r. wraz z jego konkretnymi rozwiązaniami okazały się słuszne i sprawdziły się w praktyce. Można tu wskazać między in-

⁸ Dz. U. Nr 68, poz. 457. Na marginesie wspomnieć trzeba, że była to jedna z ostatnich ustaw uchwalonych przez Sejm RP przed wybuchem II wojny światowej — dwa dni później, a więc 28 lipca 1939 r. organ ustawodawczy uchwalił jeszcze ustawę — Prawo o sądach ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 71, poz. 476).

⁹ Jedną z kar była na przykład kara postu o chlebie i wodzie, czy też kara tzw. twardego łóża, czyli pozbawienie skazanego możliwości korzystania z pościeli na okres do dwóch tygodni.

¹⁰ Uzasadnienie to zawiera m.in. zbiór kodeksów: karnego, postępowania karnego i karnego wykonawczego, wydany przez Wydawnictwo Prawnicze sp. z o.o., Warszawa 1997.

nymi te przepisy, które upodmiotawiają pozycję skazanego w postępowaniu wykonawczym i wprowadzają standardy europejskie, gdy chodzi o jego traktowanie.

W czasie dalszego obowiązywania ustawy z 1997 r. pojawiła się jednak oczywista potrzeba dostosowania wielu unormowań tego kodeksu do wymogów Konstytucji. Uwzględnienia wymagały również nowe rozwiązania ustawowe w innych dziedzinach, jak choćby w zakresie ochrony zdrowia czy edukacji osób pozbawionych wolności.

Równocześnie pojawiła się konieczność zmiany licznych przepisów dotyczących kwestii szczegółowych. Zaszła także potrzeba ustawodawczej reakcji na nowe zjawiska i problemy dotyczące przestępczości i wykonywania kar. Wreszcie praktyka wykazała nietrafność pewnych rozwiązań, które przed ich wprowadzeniem zdawały się być w pełni uzasadnionymi.

Powyższe postulaty znalazły swoje odzwierciedlenie i urzeczywistnienie w ustawie z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw¹¹.

Omawiając pokrótce poszczególne propozycje nowelizacyjne, wskazać należy, że — przede wszystkim — w związku z wymogami Konstytucji¹², konieczne stało się rozbudowanie unormowań kodeksu, dotyczących wykonywania kary pozbawienia wolności, tymczasowego aresztowania i środków zabezpieczających związanych z umieszczeniem sprawcy w zakładzie zamkniętym. Skoro w ustawie zasadniczej przewiduje się, że „ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie”, do kodeksu karnego wykonawczego należało m.in. przenieść całą grupę przepisów z rozporządzeń, w tym głównie regulaminu wykonywania kary pozbawienia wolności¹³ i odpowied-

¹¹ Dz. U. Nr 142, poz. 1380.

¹² Art. 31 ust. 3 Konstytucji: „Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw”.

¹³ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 sierpnia 1998 r. w sprawie regulaminu wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz. U. Nr 111, poz. 699).

nio regulaminu wykonywania tymczasowego aresztowania¹⁴. Innymi słowy mówiąc, status osoby pozbawionej wolności musiał być szczegółowo unormowany przepisami rangi ustawowej.

Wobec tego zniknęła także racja bytu dla tradycyjnie pojmowanych regulaminów „więziennych” (tj. regulaminów wykonywania kary pozbawienia wolności, tymczasowego aresztowania i kary aresztu wojskowego). Pojęcia „regulaminu wykonywania kary pozbawienia wolności” (ewentualnie aresztu wojskowego i, odpowiednio, tymczasowego aresztowania) zastąpiono pojęciem „regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności” (aresztu wojskowego, tymczasowego aresztowania)¹⁵.

Konstytucja formułuje również wymagania, które muszą spełniać zawarte w ustawie upoważnienia do wydawania rozporządzeń¹⁶. A to pociągało za sobą konieczność nowego zredagowania wielu odnośnych przepisów kodeksu, w których zawarte były tzw. delegacje ustawowe.

Kolejną liczną grupę zmienionych przepisów stanowią przepisy dotknięte wadami natury redakcyjnej, rzadziej logicznej. Ich zmiana nie była jednak tylko zabiegiem formalnym. Nieprecyzyjne lub wadliwe brzmienie wielu z nich wywoływało wątpliwości, które prowadziły do nieprawidłowej albo rozbieżnej interpretacji, a w konsekwencji — do błędnego stosowania.

Inne propozycje zmian wynikały z konieczności uregulowania w kodeksie karnym wykonawczym kwestii, które nie zostały w ogóle uregulowane (i brak ten utrudniał stosowanie poszczególnych insty-

¹⁴ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 sierpnia 1998 r. w sprawie regulaminu wykonywania tymczasowego aresztowania (Dz. U. Nr 111, poz. 700).

¹⁵ Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia:

- 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz. U. Nr 152, poz. 1493);
- 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania (Dz. U. Nr 152, poz. 1494);
- 26 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary aresztu wojskowego (Dz. U. Nr 152, poz. 1498).

¹⁶ Art. 92 ust. 1 Konstytucji: „Rozporządzenia są wydawane przez organy wykonawcze wskazane w Konstytucji na podstawie szczegółowego upoważnienia zawartego w ustawie i w celu jej wykonania. Upoważnienie powinno określać organ właściwy do wydania rozporządzenia i zakres spraw przekazanych do uregulowania oraz wytyczne dotyczące treści aktu”.

tucji). Zdarzały się też przypadki dwukrotnego regulowania w kodeksie tych samych kwestii, co wymagało odpowiedniego skorygowania.

W tym miejscu warto również wspomnieć o jednej z ostatnich nowelizacji kodeksu karnego wykonawczego¹⁷, uchwalonej przez Sejm w dniu 27 lipca ubiegłego roku, która poświęcona została — w obszarze prawa penitencjarnego — głównie zasadom wykonywania kary pozbawienia wolności orzeczonej wobec sprawców przestępstw tzw. „seksualnych” (w tym przestępstwa pedofilii). Wprowadzone zmiany nowelizacyjne mają na celu z jednej strony ochronę społeczeństwa przed sprawcami groźnych przestępstw popełnianych z pobudek seksualnych, z drugiej zaś zobowiązują ich sprawców do poddania się obligatoryjnemu leczeniu w zamkniętych oddziałach terapeutycznych.

Podstawowe standardy „międzynarodowego” prawa karnego wykonawczego

Niniejszy zbiór przepisów, o czym mowa również na wstępie, nie zawiera przepisów tzw. międzynarodowego prawa karnego wykonawczego. Przyczyny ich nieumieszczenia w prezentowanej publikacji zostały także pokrótce przedstawione powyżej. W tym miejscu godzi się jednakże chociaż je wymienić i opatrzyć — siłą rzeczy — choćby skrótowym komentarzem. Wśród najważniejszych dokumentów zawierających standardy wypracowane przez Organizację Narodów Zjednoczonych, odnoszących się do funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, wymienić należy:

- „Wzorcowe reguły minimalne postępowania z więźniami” — przyjęte w Genewie w 1955 r. przez Pierwszy Kongres Narodów Zjednoczonych w Sprawie Zapobiegania Przestępczości i Postępowania ze Sprawcami Przestępstw i zaaprobowane przez Radę Gospodarczą i Społeczną w rezolucji 663C (XXIV) z dnia 31 lipca 1957 r. oraz w rezolucji 2076 (LXII) z dnia 13 maja 1977 r.;

¹⁷ *Vide* ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny, ustawy — Kodeks postępowania karnego i ustawy — Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 163, poz. 1363).

- „Podstawowe zasady traktowania więźniów” — przyjęte w rezolucji Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych 45/111 z dnia 14 grudnia 1990 r.;
- „Zbiór zasad mających na celu ochronę wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie aresztowania bądź uwięzienia” — przyjęty w rezolucji Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych 43/173 z dnia 9 grudnia 1988 r.;
- „Deklarację w sprawie ochrony wszystkich osób przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem” — przyjętą w rezolucji Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych 3452 (XXX) z dnia 9 grudnia 1975 r.;
- „Zasady etyki medycznej odnoszące się do roli personelu służby zdrowia, w szczególności lekarzy, w ochronie więźniów i osób aresztowanych przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem” — przyjęte w rezolucji Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych 37/194 z dnia 18 grudnia 1982 r.;
- „Wzorcowe reguły minimalne Narodów Zjednoczonych dotyczące środków o charakterze nieizolacyjnym (Zasady Tokijskie)” — przyjęte w rezolucji Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych 45/110 z dnia 14 grudnia 1990 r.;
- „Deklaracja podstawowych zasad wymiaru sprawiedliwości odnoszących się do ofiar przestępstw i nadużyć władzy” — przyjęta w rezolucji Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych 40/34 z dnia 29 listopada 1985 r.;
- „Deklaracja w sprawie ochrony wszystkich osób przed wymuszonym zaginięciem” — przyjęta w rezolucji Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych 47/133 z dnia 18 grudnia 1992 r.;
- „Zasady skutecznego zapobiegania i ścigania pozaprawnych, arbitralnych i wykonywanych w trybie doraźnym egzekucji” — rekomendowane przez rezolucję Rady Gospodarczej i Społecznej 1989/65 z dnia 24 maja 1989 r. i potwierdzone przez rezolucję Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych 44/162 z dnia 15 grudnia 1989 r.

W tym miejscu, jako akt prawny mający szczególną pozycję wśród aktów prawa międzynarodowego odnoszących się bezpośrednio do prawa karnego wykonawczego, wymienić należy europejską konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.). Konwencja ta została ratyfikowana przez Rzeczpospolitą Polską w dniu 2 października 1992 r. Zawiera ona zobowiązania państw do przestrzegania i gwarantowania praw człowieka¹⁸, w tym: prawa do życia, wolności od tortur i innego niehumanitarnego traktowania lub karania, wolności od niewolnictwa oraz pracy przymusowej lub obowiązkowej, prawa do wolności i bezpieczeństwa osobistego, a także prawa do rzetelnego procesu sądowego w rozsądnym terminie (karnego i cywilnego) i wielu innych praw¹⁹. Dodać również można, że naruszenie przez państwa-strony postanowień wyżej wymienionej konwencji skutkuje wnoszeniem przez osoby pokrzywdzone skarg do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z siedzibą w Strasburgu, którego orzecznictwo stanowi nie tylko istotny element szeroko pojętego prawa karnego wykonawczego, ale również ważną i — jak się wydaje — nieprzecenioną wskazówkę do jego właściwego i praworządnego stosowania²⁰.

Ze względu na wagę przedstawionych wyżej unormowań dla prawodawstwa wewnętrznego, warto w tym miejscu choćby pokrótce omówić najważniejsze standardy „prawa międzynarodowego”, które znajdują także odzwierciedlenie zwłaszcza w kodeksie karnym wykonawczym.

Mianowicie, Organizacja Narodów Zjednoczonych w przyjętych rezolucjach określiła pewne zasady elementarne, o zastosowa-

¹⁸ Szerzej zob.: P. Hofmański, *Konwencja Europejska a prawo karne*, Toruń 1995; A. Michalska, *Europejska Konwencja Praw Człowieka*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa 1995.

¹⁹ M.in. prawo do wolnych wyborów czy też zakaz zbiorowego wypędzania cudzoziemców i zakaz więzienia za długi.

²⁰ Tytułem przykładu wymienić można wyroki i decyzje, w których zostało zdefiniowane i określone niehumanitarnie i poniżające traktowanie osadzonych przez funkcjonariuszy więziennictwa — *vide* wyrok ETPC z dnia 15 listopada 2001 r. w sprawie Iwańczuk *vs.* Polska (25196/94), wyrok ETPC z dnia 26 października 2000 r. w sprawie Kudła *vs.* Polska (30210/96), decyzja ETPC z dnia 3 kwietnia 2001 r. w sprawie Sałapa *vs.* Polska (35489/97), decyzja ETPC z dnia 16 października 2001 r. w sprawie Skawińska *vs.* Polska (42096/98).

niu ogólnym, których przestrzeganie zalecane jest w jednostkach penitencjarnych wszystkich państw członkowskich. Na pierwszym miejscu wymienia się jako zasadę podstawową zakaz dyskryminacji osadzonych, ze względu na ich rasę, kolor skóry, płeć, język, religię, przekonania polityczne bądź inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, majątek, urodzenie bądź inny status. Kolejną grupę zasad tworzą tzw. zasady ewidencyjne, które stanowią, że:

- w każdej jednostce penitencjarnej musi być prowadzona księga ewidencyjna, w której znajdują się dane osadzonego wraz z podaniem powodu jego uwięzienia;
- żadna osoba nie może być przyjęta do instytucji o charakterze izolacyjnym bez ważnej decyzji o uwięzieniu.

Jako jedną z ważniejszych zasad postępowania z osadzonymi Organizacja Narodów Zjednoczonych wymienia również zasadę oddzielania poszczególnych kategorii więźniów, tj. umieszczania oddzielnie kobiet i mężczyzn, skazanych i tymczasowo aresztowanych oraz skazanych młodocianych i tzw. skazanych dorosłych.

Duży nacisk we „Wzorcowych regułach minimalnych postępowania z więźniami” położono na określenie wymogów, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia więzienne. Zasadą generalną i pożądaną powinno być umieszczanie wszystkich osadzonych w celach jednoosobowych. Mając jednak na względzie realia penitencjarne, ONZ już w dokumencie z 1955 r. przewidywała, iż przeludnienie może stanowić podstawę do osadzania skazanych w celach wieloosobowych, z uwzględnieniem jednakże zasad oddzielenia poszczególnych kategorii więźniów²¹. Określając wygląd i kubaturę cel podaje się na przykład wymogi związane z:

- wielkością i konstrukcją okien: muszą one być wystarczająco duże, aby umożliwić więźniom czytanie lub pracę przy naturalnym świetle i muszą być tak skonstruowane, aby zapewnić dopływ świeżego powietrza, niezależnie od tego, czy jest zainstalowana sztuczna wentylacja;

²¹ O zasadach tych mowa powyżej.

- sztucznym oświetleniem: musi ono być na tyle mocne, aby więźniowie mogli czytać lub pracować bez uszczerbku dla wzroku;
- urządzeniami sanitarnymi: muszą one zapewnić więźniowi możliwość zaspokojenia potrzeb naturalnych w „czysty i przyzwoity sposób”.

Standardy opracowane przez Organizację Narodów Zjednoczonych nakładają na osadzonych **obowiązek** [podkreślenie moje] dbania o czystość i higienę. Dlatego też na administracji jednostek penitencjarnych spoczywa obowiązek zapewnienia im urządzeń do kąpieli i natrysków, natomiast każdy więzień musi obligatoryjnie poddawać się kąpieli²².

Do podstawowych obowiązków spoczywających na administracji jednostek penitencjarnych należy również zapewnienie osadzonym: odzieży i pościeli; żywności²³; dostępu do książek²⁴; możliwości utrzymywania kontaktów ze światem zewnętrznym poprzez wysyłanie i otrzymywanie korespondencji, a także organizowanie widzeń; możliwości zaspokajania potrzeb religijnych, możliwości rozwoju fizycznego, poprzez organizowanie ćwiczeń i zajęć sportowych i możliwości swobodnego składania skarg między innymi na działania funkcjonariuszy więziennictwa.

„Wzorcowe reguły minimalne postępowania z więźniami” duży nacisk kładą na zapewnienie osadzonym właściwej opieki medycznej. I tak w pierwszym rzędzie podać należy, że model świadczenia usług medycznych winien być oparty na generalnej zasadzie zatrudniania przynajmniej jednego lekarza (posiadającego kwalifikacje również z zakresu psychiatrii) w każdej jednostce penitencjarnej. Dalej stwierdza się, że „lekarz [ten] powinien przyjmować **codziennie** [podkreślenie moje; codziennie, a więc również

²² W 13 regule wzorcowej postępowania z więźniami nakłada się na osadzonego przebywającego w klimacie umiarkowanym (a więc takim jak w Polsce) obowiązek kąpieli co najmniej raz w tygodniu.

²³ Zgodnie z regułą 20 (2) „woda pitna będzie dostępna dla każdego więźnia kiedykolwiek będzie jej potrzebował” [!].

²⁴ Zgodnie z regułą 40 w każdej jednostce penitencjarnej **musi** [podkreślenie moje] znajdować się biblioteka.

w niedziele i święta] wszystkich więźniów chorych, wszystkich, którzy uskarżają się na chorobę, oraz każdego więźnia, na którego stan zdrowia zwróci on szczególną uwagę”²⁵.

Szczególnej kontroli poddawane są także działania administracji jednostek penitencjarnych, związane z zachowaniem dyscypliny i porządku na terenie jednostki. Reguła 28 (1) *expressis verbis* stanowi, że żaden więzień nie może wykonywać jakiejkolwiek funkcji związanej z wykonywaniem władzy dyscyplinarnej.

Organizacja Narodów Zjednoczonych wprowadziła również wyraźny zakaz stosowania kar cielesnych, okrutnych, poniżających bądź nieludzkich²⁶. Formą kary nie może być również używanie przez funkcjonariuszy więziennictwa środków przymusu bezpośredniego, takich jak — na przykład — kajdany, łańcuchy czy kaftany bezpieczeństwa. Dopuszczalne jest natomiast stosowanie kary izolacji (z zakazem umieszczania skazanego w ciemnej celi) i ograniczenie jego racji żywnościowych²⁷.

Kończąc powyższe, skrótowe i wybiórcze, co jeszcze raz należy podkreślić, przedstawienie standardów prawa międzynarodowego, mających zastosowanie wobec osób pozbawionych wolności, poczynić należy jeszcze uwagę natury generalnej: analiza przepisów polskiego prawa karnego wykonawczego (umieszczonych w niniejszym zbiorze) pozwala z całą odpowiedzialnością stwierdzić, że w polskim systemie prawnym znajdują odzwierciedlenie wszystkie normy, które stanowią katalog międzynarodowych, fundamentalnych zasad postępowania z osobami pozbawionymi wolności.

²⁵ *Vide* reguła 25 (1).

²⁶ Na marginesie wspomnieć można, że zapis ten jest nie tylko zgodny z brzmieniem konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (*vide* art. 3), ale znajduje swoje odzwierciedlenie również w treści kodeksu karnego wykonawczego (*vide* oddział 9 „Kary dyscyplinarne”).

²⁷ Kara ta nie występuje w kodeksie karnym wykonawczym, gdzie w art. 143 § 1 enumeratywnie wymienia się katalog kar dyscyplinarnych.

Struktura publikacji

Prezentowana publikacja składa się z dwóch części. W pierwszej zawarto treść kodeksu karnego wykonawczego wraz z większością rozporządzeń wydanych na jego podstawie. Ze względów systemowych w zbiorze przepisów pominięto następujące akty prawa wykonawczego:

- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie określenia innych niż kurator sądowy organów powołanych do przeprowadzenia wywiadu środowiskowego, jego zakresu i trybu przeprowadzania (Dz. U. Nr 152, poz. 1495);
- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 8 września 2003 r. w sprawie wykazu przedmiotów, które w razie orzeczenia ich przepadku przekazuje się bezpośrednio innym organom niż właściwy urząd skarbowy (Dz. U. Nr 167, poz. 1635);
- rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 5 maja 2004 r. w sprawie regulaminu organizacyjno–porządkowego wykonywania kary ograniczenia wolności orzeczonej wobec żołnierzy zasadniczej służby wojskowej (Dz. U. Nr 128, poz. 1341);
- rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 15 stycznia 2002 r. w sprawie wykazu wydzielonych pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych, w których mogą być odrębnie umieszczeni tymczasowo aresztowani i skazani, oraz warunków, którym pomieszczenia te muszą odpowiadać (Dz. U. Nr 8, poz. 80 z późn. zm.);
- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno–porządkowego wykonywania kary aresztu wojskowego (Dz. U. Nr 152, poz. 1498);
- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 kwietnia 1971 r. w sprawie dozoru i nadzoru ochronnego (Dz. U. Nr 9, poz. 95 z późn. zm.).

Poza wyżej wymienionymi rozporządzeniami niniejsza publikacja zawiera wszystkie inne akty prawa wykonawczego, których podstawę wydania stanowiły upoważnienia ustawowe zawarte

w kodeksie karnym wykonawczym. Rozporządzenia te umieszczone zostały zgodnie z porządkiem występowania w strukturze kodeksu poszczególnych delegacji ustawowych.

W tym miejscu nadmienić również trzeba, że na końcu książki znajduje się indeks rzeczowy, który zawiera pogrupowane w tzw. bloki tematyczne przepisy prawa karnego wykonawczego wraz z przepisami związkowymi. Tytułem przykładu podać można, że przepisy z zakresu prawa do korzystania z wolności religijnej unormowane zostały zarówno w:

- kodeksie karnym wykonawczym,
- wydanym na jego podstawie rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 września 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych w zakładach karnych i aresztach śledczych²⁸,
- przepisach związkowych, tj. ustawach regulujących stosunek Państwa do poszczególnych Kościołów (tytułem przykładu: ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej²⁹, ustawa z dnia 4 lipca 1991 r. o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego³⁰ czy też ustawa z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej³¹).

W tym miejscu należy nadmienić, że wprowadzenie indeksu rzeczowego miało na celu ułatwienie Czytelnikowi odszukanie poszczególnych aktów prawnych w zależności od tematyki, która stanowić będzie przedmiot jego zainteresowania.

W drugiej części publikacji umieszczono wybrane przepisy związkowe, których znajomość wydaje się być niezbędna do prawidłowego i praworządnego wykonywania kar i środków karnych skutkujących pozbawienie wolności.

²⁸ Dz. U. Nr 159, poz. 1546.

²⁹ Dz. U. Nr 29, poz. 154 z późn. zm.

³⁰ Dz. U. Nr 66, poz. 287 z późn. zm.

³¹ Dz. U. Nr 73, poz. 323 z późn. zm.

W rozdziale tym umieszczono zarówno akty prawne rangi ustawowej (np. wyciąg z ustawy z dnia 26 kwietnia 1996 r. o Służbie Więziennej, ustawa z dnia 28 sierpnia 1997 r. o zatrudnieniu osób pozbawionych wolności, wyciąg z ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o służbie medycyny pracy³²), jak również rozporządzenia wydane na podstawie poszczególnych ustaw, których tematyka nierozzerwalnie związana jest z praktyką funkcjonowania jednostek penitencjarnych (tytułem przykładu: wyciąg z ustawy z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych³³ wraz z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 listopada 1996 r. w sprawie określenia zasad dopuszczalności używania wyrobów tytoniowych w obiektach zamkniętych podległych Ministrowi Sprawiedliwości³⁴ czy też wyciąg z ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach³⁵ wraz z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 grudnia 1999 r. w sprawie zasad organizacji obsługi bibliotecznej w zakładach karnych, poprawczych i schroniskach dla nieletnich oraz zasad współdziałania bibliotek publicznych w wykonywaniu tej obsługi³⁶).

Wszystkie akty prawne ujęte w części drugiej opracowania — podobnie jak w części pierwszej — przypisane zostały poszczególnym hasłom wymienionym w indeksie rzeczowym.

Na koniec warto jeszcze raz wspomnieć, że niniejsza publikacja nie ma waloru komplementarnego zbioru wszystkich przepisów związanych z wykonywaniem kar i środków karnych skutkujących pozbawieniem wolności. Natomiast ma ona z całą pewnością walor praktyczny i może — a nawet powinna — okazać się nie tylko pomocna dla funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej oraz „bezpośrednich adresatów” — dla osób pozbawionych wolności, ale również dla pracowników nauki, studentów i osób zajmujących się szeroko pojętą problematyką penitencjarną.

³² Dz. U. z 2004 r. Nr 125, poz. 1317.

³³ Dz. U. z 1996 r. Nr 10, poz. 55 z późn. zm.

³⁴ Dz. U. Nr 140, poz. 658 z późn. zm.

³⁵ Dz. U. Nr 85, poz. 539 z późn. zm.

³⁶ Dz. U. Nr 111, poz. 1309.

Ustawa

z dnia 6 czerwca 1997 r.

Kodeks karny wykonawczy

(Dz. U. Nr 90, poz. 557; zm.: Dz. U. Nr 160, poz. 1083; z 1999 r. Nr 83, poz. 931; z 2000 r. Nr 60, poz. 701, Nr 120, poz. 1268; z 2001 r. Nr 98, poz. 1071, Nr 111, poz. 1194; z 2002 r. Nr 74, poz. 676, Nr 200, poz. 1679; z 2003 r. Nr 111, poz. 1061, Nr 142, poz. 1380, Nr 179, poz. 1750; z 2004 r. Nr 93, poz. 889, Nr 210, poz. 2135, Nr 240, poz. 2405, Nr 243, poz. 2426, Nr 273, poz. 2703; z 2005 r. Nr 163, poz. 1363 i Nr 178, poz. 1479)

CZĘŚĆ OGÓLNA

Rozdział I Zakres obowiązywania

Art. 1. § 1.¹ Wykonywanie orzeczeń w postępowaniu karnym, w postępowaniu w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe i w postępowaniu w sprawach o wykroczenia oraz kar porządkowych i środków przymusu skutkujących pozbawienie wolności odbywa się według przepisów niniejszego kodeksu, chyba że ustawa stanowi inaczej.

§ 2. W postępowaniu wykonawczym w kwestiach nie uregulowanych w niniejszym kodeksie stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego.

¹ Art. 1 § 1 zmieniony przez art. 4 § 8 ustawy z dnia 10 września 1999 r. — Przepisy wprowadzające Kodeks karny skarbowy (Dz. U. Nr 83, poz. 931) z dniem 17 października 1999 r.

Rozdział II

Organy postępowania wykonawczego

Art. 2.² Organami postępowania wykonawczego są:

- 1) sąd pierwszej instancji,
- 2) sąd penitencjarny,
- 3) prezes sądu lub upoważniony sędzia,
- 4) sędzia penitencjarny,
- 5) dyrektor zakładu karnego, aresztu śledczego, a także dyrektor okręgowy i Dyrektor Generalny Służby Więziennej albo osoba kierująca innym zakładem przewidzianym w przepisach prawa karnego wykonawczego oraz komisja penitencjarna,
- 6) sądowy kurator zawodowy,
- 7) sądowy lub administracyjny organ egzekucyjny,
- 8) urząd skarbowy,
- 9) odpowiedni terenowy organ administracji rządowej lub samorządu terytorialnego,
- 10) inny organ uprawniony przez ustawę do wykonywania orzeczeń.

Art. 3. § 1. Sąd, który wydał orzeczenie w pierwszej instancji, jest właściwy również w postępowaniu dotyczącym wykonania tego orzeczenia, chyba że ustawa stanowi inaczej.

§ 2.³ W sprawach zastrzeżonych w niniejszym kodeksie dla sądu penitencjarnego właściwy jest ten sąd penitencjarny, w którego okręgu przebywa skazany, chyba że ustawa stanowi inaczej. Sądem penitencjarnym jest sąd okręgowy.

§ 3. W stosunku do osób skazanych przez sąd wojskowy, w sprawach określonych w § 2, orzeka wojskowy sąd garnizonowy.

² Art. 2 zdanie wstępne zmienione przez art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

³ Art. 3 § 2 zmieniony przez art. 1 pkt 2 lit. a) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

§ 4.⁴ (*uchylony*)

§ 5.⁵ (*uchylony*)

Rozdział III

Skazany

Art. 4. § 1. Kary, środki karne, zabezpieczające i zapobiegawcze wykonuje się w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego. Zakazuje się stosowania tortur lub niehumanitarnego albo poniżającego traktowania i karania skazanego.

§ 2.⁶ Skazany zachowuje prawa i wolności obywatelskie. Ich ograniczenie może wynikać jedynie z ustawy oraz z wydanego na jej podstawie prawomocnego orzeczenia.

Art. 5. § 1. Skazany jest podmiotem określonych w niniejszym kodeksie praw i obowiązków.

§ 2. Skazany ma obowiązek stosować się do wydanych przez właściwe organy poleceń zmierzających do wykonania orzeczenia.

Art. 6. § 1.⁷ Skazany może składać wnioski o wszczęcie postępowania przed sądem i brać w nim udział jako strona oraz wnosić zażalenia na postanowienia wydane w postępowaniu wykonawczym, chyba że ustawa stanowi inaczej.

§ 2. Skazany może składać wnioski, skargi i prośby do organów wykonujących orzeczenie.

⁴ Art. 3 § 4 uchylony przez art. 1 pkt 2 lit. b) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 17 października 2004 r.

⁵ Art. 3 § 5 uchylony przez art. 1 pkt 2 lit. b) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 17 października 2004 r.

⁶ Art. 4 § 2 zmieniony przez art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 29 czerwca 2000 r. (Dz. U. Nr 60, poz. 701) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 września 2003 r.

⁷ Art. 6 § 1 zmieniony przez art. 1 pkt 3 lit. a) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

§ 3.⁸ Jeżeli wnioski, o których mowa w § 1 i 2, oraz skargi i prośby, o których mowa w § 2, oparte są na tych samych podstawach faktycznych, właściwy organ może wydać zarządzenie o pozostawieniu ich bez rozpoznania.

Art. 7. § 1. Skazany może zaskarżyć do sądu decyzję organu wymienionego w art. 2 pkt 3–6 i 10 z powodu jej niezgodności z prawem, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej.

§ 3.⁹ Skargi rozpoznaje sąd właściwy zgodnie z art. 3. W sprawach dotyczących odbywania kary pozbawienia wolności, kary aresztu, kary porządkowej, środka przymusu skutkującego pozbawieniem wolności, wykonywania orzeczenia o warunkowym przedterminowym zwolnieniu oraz środka zabezpieczającego polegającego na umieszczeniu w zakładzie zamkniętym sądem właściwym jest sąd penitencjarny.

§ 3.¹⁰ Skarga na decyzję, o której mowa w § 1, przysługuje skazanemu w terminie 7 dni od dnia ogłoszenia lub doręczenia decyzji; decyzję ogłasza się lub doręcza wraz z uzasadnieniem i pouczeniem o przysługującym skazanemu prawie, terminie i sposobie wniesienia skargi. Skargę wnosi się do organu, który wydał zaskarżoną decyzję. Jeżeli organ, który wydał zaskarżoną decyzję, nie przychylił się do skargi, przekazuje ją wraz z aktami sprawy bezwzględnie do właściwego sądu.

§ 4. Sąd powołany do rozpoznania skargi może wstrzymać wykonanie zaskarżonej decyzji. Odmowa wstrzymania nie wymaga uzasadnienia.

§ 5. Po rozpoznaniu skargi sąd orzeka o utrzymaniu w mocy, uchyleniu albo zmianie zaskarżonej decyzji; na postanowienie sądu zażalenie nie przysługuje.

Art. 8. § 1.¹¹ W postępowaniu wykonawczym skazany może korzystać z pomocy obrońcy ustanowionego w tym postępowaniu.

⁸ Art. 6 § 3 dodany przez art. 1 pkt 3 lit. b) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁹ Art. 7 § 2 zmieniony przez art. 1 pkt 4 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

¹⁰ Art. 7 § 3 zmieniony przez art. 1 pkt 4 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

¹¹ Art. 8 § 1 zmieniony przez art. 1 pkt 5 lit. a) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

§ 2. W postępowaniu przed sądem skazany musi mieć obrońcę, jeżeli:

- 1) jest głuchy, niemy lub niewidomy,
- 2) zachodzi uzasadniona wątpliwość co do jego poczytalności,
- 3) nie ukończył 18 lat,
- 4) nie włada językiem polskim.

§ 3.¹² Skazany pozbawiony wolności może porozumiewać się ze swoim obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym podczas nieobecności innych osób. Korespondencja z tymi osobami nie podlega cenzurze i zatrzymaniu, a rozmowy w trakcie widzeń i telefoniczne nie podlegają kontroli. Nadzór nad korespondencją z obrońcą może być wykonany przez otwarcie listu wyłącznie wtedy, gdy zachodzi uzasadnione podejrzenie, że list zawiera przedmioty, których dotyczy zakaz posiadania, przechowywania, przekazywania, przesyłania lub obrotu. Czynności otwarcia dokonuje się w obecności skazanego i zawiadamia się o niej sędziego penitencjarnego, podając jej powód i wynik. Przepis art. 225 § 3 Kodeksu postępowania karnego stosuje się odpowiednio.

Rozdział IV

Postępowanie wykonawcze

Oddział 1

Wykonywanie orzeczeń

Art. 9. § 1. Postępowanie wykonawcze wszczyna się bezzwłocznie, gdy orzeczenie stało się wykonalne.

§ 2. Orzeczenie staje się wykonalne z chwilą uprawomocnienia, chyba że ustawa stanowi inaczej.

Art. 10. § 1. Policja w zakresie postępowania wykonawczego wykonuje polecenia sądu.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio również do Żandarmerii Wojskowej oraz dowódcy wojskowego, jeżeli skazany jest żołnierzem.

¹² Art. 8 § 3 zmieniony przez art. 1 pkt 5 lit. b) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

§ 3.¹³ Przepis § 1 stosuje się odpowiednio również do Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Straży Granicznej oraz innych organów, jeżeli postępowanie wykonawcze dotyczy spraw, które zgodnie z przepisami prawa należą do ich właściwości.

§ 4. Organy i instytucje państwowe, organy samorządu terytorialnego oraz stowarzyszenia i organizacje społeczne w zakresie swojego działania udzielają pomocy organom wykonującym orzeczenia.

Art. 11. § 1.¹⁴ Sąd, kierując orzeczenie do wykonania, przesyła jego odpis lub wyciąg, ze wzmianką o wykonalności, a w wypadku orzeczenia prawomocnego — z datą jego uprawomocnienia się, odpowiedniemu organowi powołanemu do wykonywania orzeczenia. Sąd przesyła dyrektorowi zakładu karnego lub aresztu śledczego orzeczenie wraz z uzasadnieniem, jeżeli zostało sporządzone i nie zawiera informacji niejawnych stanowiących tajemnicę państwową, oraz dane zawierające imię, nazwisko i adres pokrzywdzonego.

§ 2.¹⁵ Sąd pierwszej instancji po wydaniu wyroku skazującego przesyła dyrektorowi zakładu karnego lub aresztu śledczego posiadane w sprawie informacje dotyczące osoby skazanego, w tym dane o uprzedniej karalności oraz zastosowanych wobec niego środkach wychowawczych lub poprawczych, informacje pozwalające na identyfikację skazanego, a w szczególności numer Automatycznego Systemu Identyfikacji Daktyloskopijnej (AFIS), numer ewidencyjny Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL), rysopis oraz opis znaków szczególnych i tatuaży, a także zdjęcie skazanego, odpisy orzeczeń i opinii lekarskich oraz psychologicznych, w tym stwierdzających u skazanego uzależnienia od alkoholu, środków psychotropowych i odurzających, a także informacje dotyczące popełnienia przestępstwa określonego w art. 197–203 Kodeksu karnego w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych, a po uprawomocnieniu się wyroku, na wniosek dyrektora zakładu lub aresztu — również akta sądowe.

¹³ Art. 10 § 3 zmieniony przez art. 185 ustawy z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz. U. Nr 74, poz. 676) z dniem 29 czerwca 2002 r.

¹⁴ Art. 11 § 1 zmieniony przez art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 93, poz. 889) z dniem 1 maja 2004 r.

¹⁵ Art. 11 § 2 zmieniony przez art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny, ustawy — Kodeks postępowania karnego i ustawy — Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 163, poz. 1363) z dniem 26 września 2005 r.

§ 3.¹⁶ Minister Sprawiedliwości, w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej, określa, w drodze rozporządzenia, szczegółowy zakres informacji przesyłanych dyrektorowi zakładu karnego lub aresztu śledczego, o których mowa w § 2, mając na uwadze konieczność zebrania danych osobopoznawczych niezbędnych do dokonania prawidłowej klasyfikacji skazanego dla indywidualnego z nim postępowania zmierzającego do realizacji celów, jakim ma służyć wykonanie kary pozbawienia wolności.

§ 4. W razie skazania tymczasowo aresztowanego lub osoby odbywającej karę pozbawienia wolności, sąd zawiadamia o tym odpowiednio dyrektora aresztu śledczego lub zakładu karnego.

§ 5. Organ, o którym mowa w § 1, zawiadamia sąd o przystąpieniu do wykonania orzeczenia oraz o zakończeniu jego wykonywania.

Art. 12. O prawomocnych skazaniach osób podlegających obowiązkom służby wojskowej lub służby w formacjach obrony cywilnej na karę pozbawienia wolności bez zawieszenia jej wykonania, jak również o zmianach dotyczących wykonywania kary pozbawienia wolności, sąd zawiadamia również organy właściwe w sprawach powszechnego obowiązku obrony, na zasadach i w trybie określonych w odrębnych przepisach.

Art. 13. § 1. Organ wykonujący orzeczenie oraz każdy, kogo orzeczenie bezpośrednio dotyczy, może zwrócić się do sądu, który je wydał, o rozstrzygnięcie wątpliwości co do wykonania orzeczenia lub zarzutów co do obliczenia kary.

§ 2.¹⁷ (*uchylony*)

§ 3.¹⁸ Na postanowienie w przedmiocie określonym w § 1 zażalenie przysługuje również organowi określonemu w art. 2 pkt 5–10 oraz każdemu, kogo orzeczenie bezpośrednio dotyczy.

¹⁶ Art. 11 § 3 zmieniony przez art. 68 pkt 1 ustawy z dnia 22 grudnia 2000 r. o zmianie niektórych upoważnień ustawowych do wydawania aktów normatywnych oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 120, poz. 1268) z dniem 30 marca 2001 r.

¹⁷ Art. 13 § 2 uchylony przez art. 1 pkt 7 lit. a) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

¹⁸ Art. 13 § 3 zmieniony przez art. 1 pkt 7 lit. b) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

Art. 14.¹⁹ § 1. W postępowaniu wykonawczym organ wykonujący orzeczenie może zarządzić zebranie informacji dotyczących skazanego, w szczególności w drodze wywiadu środowiskowego przeprowadzonego przez kuratora sądowego. W razie uzasadnionych wątpliwości co do tożsamości skazanego organ wykonujący orzeczenie może zażądać ustalenia jego tożsamości przez Policję.

§ 2. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych i z Ministrem Obrony Narodowej, inne organy powołane do przeprowadzenia wywiadu środowiskowego, uwzględniając w szczególności jego zakres oraz tryb prowadzania.

Art. 15. § 1. Sąd umarza postępowanie wykonawcze w razie przedawnienia wykonania kary, śmierci skazanego lub innej przyczyny wyłączającej to postępowanie.

§ 2. Jeżeli zachodzi długotrwała przeszkoda uniemożliwiająca postępowanie wykonawcze, a w szczególności jeżeli nie można ująć skazanego albo nie można wykonać wobec niego orzeczenia z powodu choroby psychicznej lub innej przewlekłej, ciężkiej choroby, postępowanie zawiesza się w całości lub w części na czas trwania przeszkody.

§ 3. Zawieszenie postępowania wykonawczego nie wstrzymuje biegu przedawnienia, chyba że skazany uchyła się od wykonania kary. Okres wstrzymania biegu przedawnienia nie może przekroczyć 10 lat.

§ 4.²⁰ Wykonywanie kary pozbawienia wolności, kary aresztu lub środka przymusu w tej samej lub innej sprawie wstrzymuje bieg przedawnienia.

Art. 16.²¹ (*uchylony*)

¹⁹ Art. 14 zmieniony przez art. 1 pkt 8 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

²⁰ Art. 15 § 4 dodany przez art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

²¹ Art. 16 uchylony przez art. 1 pkt 10 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

Art. 17. § 1. Sąd, kierując do wykonania orzeczenie o pozbawieniu wolności, zawiadamia:

- 1) sąd opiekuńczy, jeżeli zachodzi potrzeba opieki nad dziećmi skazanego,
- 2) właściwy organ, jeżeli zachodzi potrzeba opieki nad osobą niedołązną lub chorą, którą opiekował się skazany, albo potrzeba przedsięwzięcia niezbędnych czynności do ochrony mienia lub mieszkania skazanego.

§ 2. O poczynionych wystąpieniach i wydanych zarządzeniach zawiadamia się skazanego.

Oddział 2

Postępowanie przed sądem

Art. 18. § 1. W postępowaniu wykonawczym sąd orzeka postanowieniem.

§ 2. W kwestiach nie wymagających postanowienia prezes sądu lub upoważniony sędzia wydaje zarządzenia.

§ 3. W kwestiach nie wymagających postanowienia sądu penitencjarnego zarządzenia wydaje sędzia penitencjarny.

Art. 19. § 1.²² Sąd orzeka na wniosek prokuratora, skazanego albo jego obrońcy oraz z urzędu, a jeżeli ustawa tak stanowi — na wniosek innych osób.

§ 2. Wniosek lub skargę można zgłosić na piśmie lub ustnie. W wypadku ustnego zgłoszenia spisuje się protokół.

Art. 20. § 1. W postępowaniu wykonawczym sąd orzeka jednoosobowo.

§ 2.²³ Zażalenie wnosi się do sądu, który wydał zaskarżone postanowienie; zostaje ono przekazane bezzwłocznie zarządzeniem wraz z aktami sprawy do sądu wyższej instancji, chyba że sąd orzekający w tym samym składzie przychylił się do zażalenia.

§ 3. Sąd wyższej instancji rozpoznaje zażalenie jednoosobowo.

²² Art. 19 § 1 zmieniony przez art. 1 pkt 11 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

²³ Art. 20 § 2 zmieniony przez art. 1 pkt 12 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

Art. 21. W postępowaniu przed sądem prokurator jest stroną; w szczególności może składać wnioski i wnosić zażalenia na postanowienia wydane w postępowaniu wykonawczym.

Art. 22. § 1.²⁴ O terminie i celu posiedzenia sądu zawiadamia się prokuratora, skazanego i jego obrońcę, a także sądowego kuratora zawodowego w zakresie jego działania, a w razie potrzeby inne osoby, o których mowa w art. 19 § 1. Biorą oni udział w posiedzeniu, jednakże ich niestawiennictwo nie wstrzymuje rozpoznania sprawy, z wyjątkiem obrońcy w wypadkach określonych w art. 8 § 2, chyba że sąd orzeka na korzyść lub zgodnie z wnioskiem skazanego.

§ 2. Sąd może dopuścić do udziału w posiedzeniu również inne osoby niż wymienione w § 1, jeżeli ich udział może mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia.

§ 3.²⁵ Udział sądowego kuratora zawodowego w posiedzeniu jest obowiązkowy, jeżeli sąd uzna to za konieczne.

Art. 23. § 1. Sąd może zarządzić sprowadzenie skazanego na posiedzenie sądu.

§ 2. Sąd może zlecić przesłuchanie skazanego sądowi wezwanemu, w którego okręgu skazany przebywa.

§ 3.²⁶ Jeżeli postępowanie sądowe dotyczy skazanego pozbawionego wolności, posiedzenie może odbyć się w zakładzie, w którym on przebywa.

Art. 24. § 1. Jeżeli ujawnią się nowe lub poprzednio nie znane okoliczności istotne dla rozstrzygnięcia, sąd może w każdym czasie zmienić lub uchylić poprzednie postanowienie.

§ 2. Niedopuszczalna jest zmiana lub uchylenie postanowienia, przewidzianego w § 1, na niekorzyść skazanego po upływie 3 miesięcy od dnia uprawomocnienia się postanowienia.

²⁴ Art. 22 § 1 zmieniony przez art. 1 pkt 13 lit. a) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

²⁵ Art. 22 § 3 dodany przez art. 1 pkt 13 lit. b) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

²⁶ Art. 23 § 3 dodany przez art. 1 pkt 14 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

Oddział 3

Postępowanie egzekucyjne

Art. 25.²⁷ § 1. Egzekucję zasądzonych roszczeń cywilnych, orzeczonej grzywny, świadczenia pieniężnego, należności sądowych oraz zobowiązania określonego w art. 52 Kodeksu karnego prowadzi się według przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, jeżeli niniejsza ustawa nie stanowi inaczej.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się również do wykonania postanowień o zabezpieczeniu roszczeń cywilnych będących przedmiotem postępowania karnego oraz grzywny.

§ 3. W pierwszej kolejności podlegają zaspokojeniu zasądzone roszczenia cywilne mające na celu naprawienie szkody lub zadośćuczynienie za doznaną krzywdę.

Art. 26. Do tytułów egzekucyjnych mają zastosowanie przepisy art. 776–795 Kodeksu postępowania cywilnego.

Art. 27.²⁸ Egzekucję środka karnego przepadku oraz nawiązki na rzecz Skarbu Państwa prowadzi urząd skarbowy według przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, jeżeli niniejsza ustawa nie stanowi inaczej.

Art. 28. § 1. Orzeczone w stosunku do jednego z małżonków, pozostających we wspólności majątkowej, kary grzywny, nawiązki i należności sądowe podlegają zaspokojeniu z odrębnego majątku skazanego oraz z wynagrodzenia za pracę lub za inne usługi świadczone przez niego osobiście, jak również z praw twórcy wynalazku, wzoru użytkowego oraz projektu racjonalizatorskiego. Jeżeli zaspokojenie z tych źródeł okaże się niemożliwe, egzekucja może być prowadzona z majątku wspólnego. Niemożność zaspokojenia z majątku odrębnego skazanego stwierdza się w protokole.

§ 2. Egzekucja z majątku wspólnego jest niedopuszczalna w razie skazania za przestępstwo, którym pokrzywdzony jest małżonek skazanego albo osoby, w stosunku do których małżonek ten obciążony jest obowiązkiem alimentacyjnym.

²⁷ Art. 25 zmieniony przez art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 111, poz. 1061) z dniem 1 lipca 2003 r.

²⁸ Art. 27 zmieniony przez art. 3 pkt 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 111, poz. 1061) z dniem 1 lipca 2003 r.

§ 3. W razie skierowania egzekucji do majątku wspólnego, małżonek skazanego może żądać ograniczenia lub wyłączenia w całości zaspokojenia należności, wymienionych w § 1, z majątku wspólnego lub niektórych jego składników, jeżeli skazany nie przyczynił się lub przyczynił się w stopniu nieznacznym do powstania tego majątku albo do nabycia określonych jego składników lub jeżeli zaspokojenie z majątku wspólnego tych należności jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

Art. 29.²⁹ § 1. Z chwilą prawomocnego orzeczenia środka karnego przypadku wobec jednego z małżonków pozostających we wspólności majątkowej, przedmioty majątkowe, których dotyczy przypadek lub które podlegają egzekucji przypadku równowartości przedmiotów lub korzyści, tracą z mocy prawa charakter składników majątku wspólnego. Od tej chwili stosuje się do nich odpowiednio przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych, przy czym udział Skarbu Państwa stanowi część orzeczona przypadkiem. Małżonek skazanego może wystąpić odpowiednio z żądaniem określonym w art. 28 § 3.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio w wypadku orzeczenia środka karnego przypadku przedmiotów objętych innym rodzajem współwłasności łącznej.

Art. 29a.³⁰ § 1. Przy egzekucji środka karnego przypadku korzyści majątkowej uzyskanej z popełnienia przestępstwa lub jej równowartości domniemywa się, że rzeczy oraz prawa majątkowe, które są we władaniu skazanego po orzeczeniu tego środka, należały do niego już w chwili wydania orzeczenia.

§ 2.³¹ Osoba fizyczna, w stosunku do której działa domniemanie ustanowione w art. 45 § 4 Kodeksu karnego lub w art. 33 § 4 Kodeksu karnego skarbowego, może wnosić o wyłączenie z jego zakresu przedmiotów majątkowych, których łączna wartość według oszacowania organu egzekucyjnego

²⁹ Art. 29 zmieniony przez art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 111, poz. 1061) z dnia 1 lipca 2003 r.

³⁰ Art. 29a dodany przez art. 3 pkt 4 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 111, poz. 1061) z dnia 1 lipca 2003 r.

³¹ Art. 29a § 2 zmieniony przez art. 7 pkt 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 178, poz. 1479) z dnia 17 grudnia 2005 r.

nie przekracza przeciętnego sześciomiesięcznego dochodu tej osoby; wniosek o wyłączenie zgłasza się do tego organu.

§ 3. W razie nieuwzględnienia wniosku, o którym mowa w § 2, osoba zainteresowana może w drodze powództwa żądać wyłączenia przedmiotów z zakresu domniemania i zwolnienia ich od egzekucji lub dokonanego zabezpieczenia.

Art. 29b.³² **§ 1.**³³ Pozew przeciwko Skarbowi Państwa o obalenie domniemania ustanowionego w art. 45 § 4 Kodeksu karnego lub w art. 33 § 4 Kodeksu karnego skarbowego jest tymczasowo wolny od opłat sądowych, a w razie oddalenia powództwa powód jest obowiązany uiścić opłaty na zasadach ogólnych.

§ 2. Jeżeli w celu obalenia domniemania powód powołuje się na nabycie odpłatne, powinien wskazać źródło nabycia i udowodnić pochodzenie potrzebnych do nabycia środków.

§ 3. Sprzedaż ruchomości lub nieruchomości nie może nastąpić przed prawomocnym rozstrzygnięciem sprawy.

Art. 30.³⁴ W sprawach wytoczonych przeciwko Skarbowi Państwa reprezentuje go prezes sądu okręgowego lub urząd skarbowy w sprawach, w których wykonał wyrok w zakresie orzeczonego nim przepadku.

Art. 31.³⁵ W razie dokonania przez dłużnika Skarbu Państwa czynności prawnej z pokrzywdzeniem wierzyciela, z powództwem występuje prezes sądu okręgowego lub urząd skarbowy w sprawach, w których wykonuje orzeczenie.

³² Art. 29b dodany przez art. 3 pkt 4 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 111, poz. 1061) z dniem 1 lipca 2003 r.

³³ Art. 29b § 1 zmieniony przez art. 7 pkt 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 178, poz. 1479) z dniem 17 grudnia 2005 r.

³⁴ Art. 30 zmieniony przez art. 1 pkt 15 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r. Zmiana nie została naniesiona na tekst ze względu na bezprzedmiotowość.

³⁵ Art. 31 zmieniony przez art. 1 pkt 15 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

Rozdział V

Nadzór penitencyjny

Art. 32.³⁶ Nadzór nad legalnością i prawidłowością wykonywania kary pozbawienia wolności, kary aresztu, tymczasowego aresztowania, zatrzymywania oraz środka zabezpieczającego związanego z umieszczeniem w zakładzie zamkniętym, a także kar porządkowych i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności sprawuje sędzia penitencyjny.

Art. 33. § 1. Sędzia penitencyjny wizytuje zakłady karne, areszty śledcze oraz inne miejsca, w których przebywają osoby pozbawione wolności. Ma on prawo wstępu w każdym czasie, bez ograniczeń, do tych zakładów, aresztów i miejsc oraz poruszania się po ich terenie, przeglądania dokumentów i żądania wyjaśnień od administracji tych jednostek.

§ 2. Sędzia penitencyjny ma prawo przeprowadzania podczas nieobecności innych osób rozmów z osobami pozbawionymi wolności oraz badania ich wniosków, skarg i prośb.

Art. 34.³⁷ **§ 1.** Sędzia penitencyjny uchyla sprzeczną z prawem decyzję organu wymienionego w art. 2 pkt 5 i 6, o ile dotyczy ona osoby pozbawionej wolności.

§ 2. Na decyzję sędziego skazanemu i organom określonym w § 1 przysługuje skarga do sądu penitencyjnego, w którego okręgu wydano decyzję.

§ 3. Przepisy art. 7 § 3–5 stosuje się odpowiednio.

§ 4. W wypadku stwierdzenia niezgodnego z prawem pozbawienia wolności, sędzia penitencyjny niezwłocznie zawiadamia o tym organ, do którego dyspozycji osoba pozbawiona wolności pozostaje, a w wypadku odbywania przez nią kary lub wykonywania wobec niej środka, o którym mowa w art. 32 — organ, który skierował orzeczenie do wykonania, a w razie potrzeby zarządza zwolnienie takiej osoby.

Art. 35. § 1. Jeżeli zdaniem sędziego penitencyjnego zachodzi potrzeba wydania decyzji nie należącej do jego właściwości, a w szczególności de-

³⁶ Art. 32 zmieniony przez art. 1 pkt 16 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

³⁷ Art. 34 zmieniony przez art. 1 pkt 17 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

cyzji o charakterze administracyjnym, przekazuje on swoje spostrzeżenia wraz z odpowiednimi wnioskami właściwemu organowi.

§ 2. Organ wymieniony w § 1 zawiadamia sędziego penitencjarnego, w terminie 14 dni albo w innym wyznaczonym przez sędziego terminie, o zajętych stanowisku. Jeżeli sędzia penitencjarny uzna to stanowisko za niezadowolające, przedstawia sprawę organowi nadrzędnemu nad organem wymienionym w § 1; organ nadrzędny zawiadamia sędziego o sposobie załatwienia sprawy.

§ 3. W wypadku powtarzania się rażących uchybień w funkcjonowaniu zakładu karnego, aresztu śledczego lub innego miejsca, w którym przebywają osoby pozbawione wolności, albo gdy istniejące w nim warunki nie zapewniają poszanowania praw osób tam przebywających, sędzia penitencjarny występuje do właściwego organu nadrzędnego z wnioskiem o usunięcie w określonym terminie istniejących uchybień. Jeżeli w wymienionym terminie uchybienia te nie zostały usunięte, sędzia penitencjarny występuje z wnioskiem do właściwego ministra o zawieszenie działalności bądź likwidację w całości lub w części określonego zakładu, aresztu lub miejsca.

Art. 36.³⁸ Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, sposób, zakres i tryb sprawowania nadzoru penitencjarnego, uwzględniając w szczególności legalność i prawidłowość wykonywania kary pozbawienia wolności, sposób eliminowania stwierdzonych uchybień oraz sposoby dokumentowania i przeprowadzania tego nadzoru, a także rodzaj i typ zakładu karnego.

Rozdział VI

Zatarcie skazania

Art. 37. § 1. W przedmiocie zatarcia skazania orzeka sąd, chyba że zatarcie nastąpiło z mocy prawa.

§ 2. Jeżeli w pierwszej instancji wyroki wydało kilka sądów, właściwy jest sąd, który jako ostatni wydał wyrok skazujący. Jeżeli orzekały sądy różnego rzędu, właściwy jest sąd wyższego rzędu.

³⁸ Art. 36 zmieniony przez art. 1 pkt 18 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

§ 3. Wniosek skazanego o zatarcie skazania, złożony przed upływem roku od wydania postanowienia odmawiającego zatarcia, można pozostawić bez rozpoznania.

Rozdział VII

Uczestnictwo społeczeństwa w wykonywaniu orzeczeń oraz pomoc w społecznej readaptacji skazanych

Art. 38. § 1. W wykonywaniu kar, środków karnych, zabezpieczających i zapobiegawczych, w szczególności związanych z pozbawieniem wolności, mogą współdziałać stowarzyszenia, fundacje, organizacje oraz instytucje, których celem działania jest realizacja zadań określonych w niniejszym rozdziale, jak również kościoły i inne związki wyznaniowe oraz osoby godne zaufania.

§ 2. Podmioty, o których mowa w § 1, mogą w porozumieniu z dyrektorem zakładu karnego lub aresztu śledczego uczestniczyć w prowadzeniu działalności resocjalizacyjnej, społecznej, kulturalnej, oświatowej, sportowej i religijnej w tych zakładach lub aresztach.

Art. 39. § 1. Przedstawiciele stowarzyszeń, fundacji, organizacji i instytucji, o których mowa w art. 38 § 1, kościołów i innych związków wyznaniowych oraz osoby godne zaufania mogą uczestniczyć w radach oraz innych organach kolegialnych — powoływanych przez Prezesa Rady Ministrów, Ministra Sprawiedliwości lub podległe mu organy albo wojewodów — których zadaniem jest świadczenie pomocy skazanym i ich rodzinom albo koordynowanie współdziałania społeczeństwa z zakładami karnymi i aresztami śledczymi. Przedstawiciele ci oraz osoby godne zaufania mogą też uczestniczyć w społecznej kontroli nad wykonywaniem kar, środków karnych, zabezpieczających i zapobiegawczych.

§ 2.³⁹ Prezes Rady Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy zakres i tryb uczestnictwa podmiotów wymienionych w art. 38 § 1 w wykonywaniu kar i środków karnych oraz zabezpieczających i zapobiegawczych, a także społecznej kontroli, o której mowa w § 1, uwzględniając w szczególności cele, jakim powinno służyć uczestnictwo tych podmiotów w zakre-

³⁹ Art. 39 § 2 zmieniony przez art. 1 pkt 19 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

sie zapobiegania przestępczości i readaptacji społecznej, warunki, jakim powinien odpowiadać przedstawiciel podmiotu, oraz charakter uczestnictwa.

Art. 40. § 1. W celu koordynowania współdziałania organów państwowych i przedstawicieli społeczeństwa w zapobieganiu przestępczości i wykonywaniu orzeczeń oraz w celu świadczenia pomocy w readaptacji społecznej, a także wykonywania kontroli społecznej i dokonywania oceny polityki penitencjarnej, Prezes Rady Ministrów powołuje Radę Główną do Spraw Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym, zwaną dalej „Radą Główną”.

§ 2. W skład Rady Głównnej wchodzi przedstawiciele wymiaru sprawiedliwości, Ministrów: Sprawiedliwości, Pracy i Polityki Socjalnej, Zdrowia i Opieki Społecznej, Edukacji Narodowej, Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Obrony Narodowej, a także Policji i Służby Więziennej. W skład Rady Głównnej mogą też wchodzić przedstawiciele stowarzyszeń, fundacji, organizacji i instytucji, o których mowa w art. 38 § 1, kościołów i innych związków wyznaniowych, a także związków zawodowych i samorządu zawodowego, przedstawiciele nauki oraz osoby godne zaufania, mogące przyczynić się do realizacji celów wymienionych w § 1.

§ 3. Stosownie do potrzeb, wojewoda może powołać terenowe rady do spraw społecznej readaptacji i pomocy skazanym, zwane dalej „radami terenowymi”. Do składu rady terenowej zaprasza się również przedstawicieli organów odpowiedniego szczebla, o których mowa w § 2, a także organów samorządu terytorialnego. Do uczestniczenia w pracach rady terenowej można zaprosić również przedstawicieli innych podmiotów, o których mowa w § 2. Rady terenowe wykonują zadania określone w § 1.

§ 4. Prezes Rady Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady i tryb powoływania oraz działania Rady Głównnej i rad terenowych.

Art. 41. § 1. W celu ułatwienia społecznej readaptacji, a w szczególności przeciwdziałania powrotowi do przestępstwa, powinno udzielać się skazanym oraz ich rodzinom niezbędnej pomocy, zwłaszcza materialnej, medycznej, w znalezieniu pracy i zakwaterowaniu, a także porad prawnych.

§ 2. Pomocy, o której mowa w § 1, udzielają właściwe organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego oraz kuratorzy sądowi; pomocy tej mogą również udzielać podmioty, o których mowa w art. 38 § 1.

Art. 42. § 1. Skazany może ustanowić, na piśmie, jako swojego przedstawiciela osobę godną zaufania, za jej zgodą, zwłaszcza spośród przedstawicieli stowarzyszeń, fundacji, organizacji oraz instytucji, o których mowa w art. 38 § 1.

§ 2. Przedstawiciel skazanego, o którym mowa w § 1, może działać wyłącznie w interesie skazanego i w tym celu składać w jego imieniu wnioski, skargi i prośby do właściwych organów oraz instytucji, stowarzyszeń, fundacji, organizacji, kościołów i innych związków wyznaniowych.

§ 3. Prezes sądu, upoważniony sędzia, a w toku posiedzenia sąd, może na wniosek skazanego dopuścić do udziału w postępowaniu przed sądem przedstawiciela skazanego, o którym mowa w § 1. Na postanowienie sądu zażalenie nie przysługuje.

Art. 43.⁴⁰ § 1. Tworzy się Fundusz Pomocy Postpenitencjarnej, zwany dalej „Funduszem”, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości.

§ 2. Fundusz jest państwowym funduszem celowym.

§ 3. Przychodami Funduszu są środki pieniężne pochodzące z:

- 1) potrąceń w wysokości 20% wynagrodzenia przysługującego za pracę skazanych zatrudnionych w formach określonych w art. 121 § 2,
- 2) wykonania kar dyscyplinarnych, o których mowa w art. 143 § 1 pkt 7,
- 3) spadków, zapisów i darowizn,
- 4) dotacji, zbiorów i innych źródeł.

§ 4. Wydatki Funduszu przeznacza się na udzielanie pomocy osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz ich rodzinom. W wyjątkowych wypadkach ze środków tych można udzielić pomocy również osobom pokrzywdzonym przestępstwem i ich rodzinom.

§ 5. Stowarzyszenia, fundacje, organizacje i instytucje, o których mowa w art. 38 § 1, jak również kościoły i inne związki wyznaniowe mogą otrzymywać z Funduszu środki na udzielanie pomocy, w tym na zapewnienie czasowego zakwaterowania osobom zwolnionym z zakładu karnego lub aresztu śledczego.

§ 6. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, zakres i tryb udzielania pomocy osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych, rodzinom tych osób, pokrzywdzonym

⁴⁰ Art. 43 zmieniony przez art. 32 pkt 1 ustawy z dnia 25 listopada 2004 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 273, poz. 2703) z dniem 1 stycznia 2005 r.

przestępstwem i ich rodzinom, a także sposób podziału środków Funduszu, z uwzględnieniem terminów i rodzajów świadczeń w ramach udzielanej pomocy oraz sposobu ich rozliczania.

CZĘŚĆ SZCZEGÓLNA

Rozdział VIII

Grzywna

Art. 44. § 1. Skazanego na grzywnę sąd wzywa do jej uiszczenia w terminie 30 dni.

§ 2. W razie bezskutecznego upływu wyznaczonego terminu grzywnę ściąga się w drodze egzekucji.

Art. 45.⁴¹ § 1. Jeżeli egzekucja grzywny okaże się bezskuteczna lub z okoliczności sprawy wynika, że byłaby ona bezskuteczna, sąd może zamienić grzywnę nieprzekraczającą stu dwudziestu stawek dziennych, po uprzednim wyrażeniu zgody przez skazanego, na pracę społecznie użyteczną, przyjmując, że dziesięć stawek dziennych jest równoważnych miesięcowi pracy społecznie użytecznej, z zaokrągleniem do pełnego miesiąca. Pracę społecznie użyteczną określa się w miesiącach; ustalając wymiar godzin pracy w stosunku miesięcznym, sąd kieruje się wskazaniem zawartym w art. 53 Kodeksu karnego.

§ 2. Do wykonywania pracy, o której mowa w § 1, stosuje się odpowiednio przepisy art. 35 § 1 Kodeksu karnego oraz art. 53, art. 54–58, art. 60, 62 i 63.

§ 3. Przepisy § 1 i 2 stosuje się odpowiednio do grzywny określonej kwotowo, z tym że górna granica grzywny podlegającej zamianie nie może przekroczyć 240.000 złotych, a miesiąc pracy społecznie użytecznej jest równoważny grzywnie w kwocie do 20.000 złotych.

⁴¹ Art. 45 zmieniony przez art. 1 pkt 21 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

Art. 46. § 1.⁴² Jeżeli skazany, mimo możliwości, nie uiszczy grzywny w terminie ani też nie podejmie orzeczonej zastępczej formy jej wykonania określonej w art. 45 i zostanie stwierdzone, że nie można jej ściągnąć w drodze egzekucji, sąd orzeka wykonanie zastępczej kary pozbawienia wolności przyjmując, że jeden dzień pozbawienia wolności jest równoważny dwóm stawkom dziennym; kara zastępcza nie może przekraczać 12 miesięcy pozbawienia wolności, jak również górnej granicy kary pozbawienia wolności za dane przestępstwo, a jeżeli ustawa nie przewiduje za dane przestępstwo kary pozbawienia wolności, górna granica zastępczej kary pozbawienia wolności nie może przekroczyć 6 miesięcy.

§ 2. W razie gdy grzywna została uiszczona lub ściągnięta w drodze egzekucji tylko w części albo tylko w części wykonana w formie pracy społecznie użytecznej, sąd określa wymiar zastępczej kary pozbawienia wolności według zasad przewidzianych w § 1.

§ 3.⁴³ Sąd może warunkowo zawiesić wykonanie zastępczej kary pozbawienia wolności na okres próby, który wynosi od roku do 2 lat. Przepisy art. 69 § 1 i 2 oraz art. 75 Kodeksu karnego stosuje się odpowiednio.

§ 4.⁴⁴ Przepisy § 1–3 stosuje się odpowiednio do grzywny określonej kwotowo, z tym że jeden dzień pozbawienia wolności jest równoważny grzywnie w kwocie od 20 do 4.000 złotych.

Art. 47. § 1.⁴⁵ Jeżeli grzywna została uiszczona w części, prezes sądu lub upoważniony sędzia zarządza zmniejszenie kary zastępczej w sposób odpowiadający stosunkowi kwoty zapłaconej do wysokości grzywny.

§ 2. Od zastępczej kary pozbawienia wolności lub wykonywania pracy, o której mowa w art. 45 § 1, skazany może się w każdym czasie zwolnić przez złożenie kwoty pieniężnej przypadającej jeszcze do uiszczenia tytułem grzywny.

⁴² Art. 46 § 1 zmieniony przez art. 1 pkt 22 lit. a) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁴³ Art. 46 § 3 zmieniony przez art. 1 pkt 22 lit. b) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁴⁴ Art. 46 § 4 dodany przez art. 1 pkt 22 lit. c) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁴⁵ Art. 47 § 1 zmieniony przez art. 1 pkt 23 lit. a) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

§ 3. W uzasadnionych wypadkach sąd może na wniosek skazanego, wobec którego orzeczono wykonanie zastępczej kary pozbawienia wolności, zamienić tę karę na wykonywanie pracy, o której mowa w art. 45 § 1. W takim wypadku przepisy art. 45 i 46 stosuje się odpowiednio. Ponowna zamiana zastępczej kary pozbawienia wolności na wykonywanie pracy, o której mowa w art. 45 § 1, jest niedopuszczalna.

§ 4.⁴⁶ Jeżeli skazany uścił w wymaganym terminie co najmniej połowę grzywny, a egzekucja pozostałej części okazała się bezskuteczna, sąd orzekając wykonanie zastępczej kary pozbawienia wolności może określić jej wymiar, stosując, zgodnie z art. 46, przeliczenie korzystniejsze dla skazanego od przeliczenia przyjętego w wyroku. Przepis stosuje się odpowiednio do wykonywania pracy, o której mowa w art. 45 § 1.

Art. 48. Przed wydaniem postanowienia określającego wymiar kary zastępczej sąd w razie potrzeby wysłuchuje skazanego lub jego obrońcę.

Art. 49. § 1.⁴⁷ Sąd może odroczyć wykonanie grzywny albo rozłożyć ją na raty na czas nie przekraczający 1 roku, licząc od dnia wydania pierwszego postanowienia w tym zakresie, jeżeli natychmiastowe jej wykonanie pociągnęłoby dla skazanego lub jego rodziny zbyt ciężkie skutki.

§ 2. W wypadkach zasługujących na szczególne uwzględnienie, a zwłaszcza wówczas, gdy wysokość grzywny jest znaczna, można rozłożyć grzywnę na raty na okres do 3 lat.

§ 3.⁴⁸ Sąd może w każdym czasie postanowić w myśl § 1 lub 2, aż do całkowitego wykonania grzywny albo odbycia przez skazanego w całości zastępczej kary pozbawienia wolności.

⁴⁶ Art. 47 § 4 zmieniony przez art. 1 pkt 23 lit. b) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁴⁷ Art. 49 § 1 zmieniony przez art. 1 pkt 24 lit. a) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁴⁸ Art. 49 § 3 zmieniony przez art. 1 pkt 24 lit. b) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

Art. 50. § 1.⁴⁹ Sąd odwołuje odroczenie wykonania grzywny lub rozłożenia jej na raty, jeżeli ujawniły się nowe lub poprzednio nie znane okoliczności, istotne dla rozstrzygnięcia; art. 24 § 2 nie ma zastosowania.

§ 2. Rozłożenie grzywny na raty można odwołać również wówczas, gdy skazany uchybił terminowi płatności choćby jednej raty, chyba że wykazuje, iż nastąpiło to z przyczyn od niego niezależnych.

Art. 51.⁵⁰ Jeżeli skazany, z przyczyn od niego niezależnych, nie może uiścić grzywny, a wykonanie tej kary w innej drodze okazało się niemożliwe lub niecelowe, sąd może, w szczególnie uzasadnionych wypadkach, grzywnę w całości lub części umorzyć; nie zarządza się egzekucji, jeżeli z okoliczności sprawy wynika, że byłaby ona bezskuteczna.

Art. 52. Udzielając skazanemu warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary pozbawienia wolności, sąd penitencjarny może, jeżeli istnieją podstawy do przyjęcia, że skazany uiści grzywnę dobrowolnie, wstrzymać uprzednio zarządzone wykonanie zastępczej kary pozbawienia wolności, stosując jednocześnie art. 49; wówczas okres odroczenia ściągnięcia grzywny lub rozłożenia na raty biegnie od dnia wydania postanowienia o warunkowym przedterminowym zwolnieniu.

Rozdział IX

Kara ograniczenia wolności

Art. 53. § 1.⁵¹ Wykonanie kary ograniczenia wolności ma na celu wzbudzenie w skazanym woli kształtowania jego społecznie pożądanych postaw, w szczególności poczucia odpowiedzialności oraz potrzeby przestrzegania porządku prawnego.

⁴⁹ Art. 50 § 1 zmieniony przez art. 1 pkt 25 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁵⁰ Art. 51 zmieniony przez art. 1 pkt 26 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁵¹ Art. 53 § 1 zmieniony przez art. 1 pkt 27 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

§ 2. Skazany ma obowiązek pracować sumiennie oraz przestrzegać ustalonych w miejscu pracy porządku i dyscypliny.

§ 3. Sąd poucza skazanego o jego prawach i obowiązkach oraz o konsekwencjach wynikających z uchylania się od odbywania kary.

Art. 54. Karę ograniczenia wolności wykonuje się w miejscu zamieszkania lub zatrudnienia skazanego albo w niewielkiej odległości od tego miejsca, chyba że ważne względy przemawiają za wykonaniem kary w innym miejscu.

Art. 55. § 1. Nadzór nad wykonywaniem kary ograniczenia wolności oraz orzekanie w sprawach dotyczących wykonania tej kary należą do sądu rejonowego, w którego okręgu kara jest lub ma być wykonywana.

§ 2. Czynności związane z organizowaniem i kontrolowaniem wykonywania kary ograniczenia wolności wykonuje sądowy kurator zawodowy. Przepisy o dozorze i kuratorze sądowym stosuje się odpowiednio.

Art. 56.⁵² § 1. W razie orzeczenia kary ograniczenia wolności sąd przysła odpis orzeczenia podmiotowi zatrudniającemu wskazanemu przez właściwy organ samorządu terytorialnego, który jest organem założycielskim dla tego podmiotu, bądź wskazanemu przez sąd innemu zakładowi pracy, placówce służby zdrowia lub opieki społecznej, instytucji albo organizacji niosącej pomoc charytatywną, względnie reprezentującej społeczność lokalną.

§ 2. Jeżeli w wyroku nie wskazano rodzaju lub miejsca pracy albo zachodzi potrzeba zmiany tego rozstrzygnięcia, sąd wykonujący orzeczenie określa je przy kierowaniu do wykonania orzeczenia, uwzględniając w miarę możliwości prośbę skazanego lub wniosek kuratora sądowego. Zmiana określonego przez ten sąd rodzaju pracy lub miejsca jej wykonywania może nastąpić również zarządzeniem sędziego.

§ 3. Podmioty, dla których organem założycielskim jest organ samorządu terytorialnego, obowiązane do przyjęcia skazanych w celu wykonywania nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne, wyznacza właściwy organ samorządu terytorialnego, zaś inne zakłady pracy, placówki służby zdrowia lub opieki społecznej oraz inne instytucje lub organizacje niosące pomoc charytatywną, względnie reprezentujące społeczność lokalną — wyznacza sąd za ich zgodą.

⁵² Art. 56 zmieniony przez art. 1 pkt 28 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

Art. 57. § 1. Sąd wzywa skazanego do stawienia się w wyznaczonym terminie do wskazanego zakładu, placówki, instytucji lub organizacji. Skierowania do zakładu, placówki, instytucji lub organizacji sąd może dokonać na posiedzeniu z udziałem ich przedstawicieli.

§ 2.⁵³ (*uchylony*)

Art. 57a.⁵⁴ **§ 1.** Rozpoczęcie odbywania kary orzeczonej na podstawie art. 35 § 1 Kodeksu karnego następuje w dniu, w którym skazany przystąpił do wykonywania wskazanej pracy.

§ 2. Rozpoczęcie odbywania kary orzeczonej na podstawie art. 35 § 2 Kodeksu karnego następuje w pierwszym dniu okresu, w którym dokonuje się potrącenia skazanemu z wynagrodzenia za pracę.

Art. 58. § 1. Zakłady pracy, placówki, instytucje lub organizacje, w których jest wykonywana kara ograniczenia wolności, mają obowiązek zawiadamiać sądowego kuratora zawodowego w terminach przez kuratora określonych o rodzaju przydzielonej skazanemu pracy, jego stosunku do pracy oraz o tym, czy skazany przestrzegał porządku prawnego, jak również o zakończeniu wykonywania pracy. Zakłady pracy, placówki, instytucje lub organizacje mają obowiązek wyznaczenia pracowników odpowiedzialnych za organizowanie pracy skazanych i jej przebieg.

§ 2. Jeżeli skazany nie stawiał się w terminie do pracy lub ją porzucił albo nie przestrzega ustalonego porządku i dyscypliny, zakład pracy, placówka, instytucja lub organizacja bezzwłocznie zawiadamia o tym sądowego kuratora zawodowego.

§ 3. Kwoty odpowiadające wynagrodzeniu, jakie za wykonaną nieodpłatną kontrolowaną pracę na cele społeczne należałoby zapłacić, gdyby została wykonana na podstawie umowy o pracę lub umowy o świadczenie usług, przeznacza się w szczególności na cele związane z organizowaniem i kontrolowaniem pracy skazanych.

⁵³ Art. 57 § 2 uchylony przez art. 1 pkt 29 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁵⁴ Art. 57a dodany przez art. 1 pkt 30 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

§ 4.⁵⁵ Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, tryb wyznaczania przez właściwy organ samorządu terytorialnego podmiotów, w których wykonywana jest kara ograniczenia wolności oraz praca, o której mowa w art. 45 § 1, uwzględniając w szczególności obowiązki zakładów, podmiotów, placówek, instytucji i organizacji, o których mowa w art. 56 § 1, w zakresie wykonywania tej kary i pracy, ubezpieczenia skazanych, oraz szczegółowe zasady gospodarowania środkami uzyskanymi z wykonywania tej kary i pracy, jak również szczegółowe zasady wynagradzania wyznaczonych pracowników, o których mowa w § 1.

Art. 59. § 1.⁵⁶ Jeżeli w stosunku do skazanego zatrudnionego, zamiast obowiązku wykonywania wskazanej pracy, orzeczono potrącanie określonej części wynagrodzenia za pracę, sąd przesyła odpis orzeczenia zakładowi pracy zatrudniającemu skazanego, podając jednocześnie, na czyją rzecz mają być dokonywane potrącenia i dokąd powinny być wpłacane, a nadto wskazując, z jakich składników wynagrodzenia za pracę i w jaki sposób należy ich dokonywać.

§ 2. Wypłacając wynagrodzenie skazanemu, potrąca się określoną w orzeczeniu część wynagrodzenia i bezzwłocznie przekazuje potrąconą kwotę stosownie do otrzymanych wskazań, zawiadamiając o tym sąd. Koszty związane z przekazywaniem tych kwot odlicza się od dokonywanych potrąceń.

Art. 60. Sąd, a także sądowy kurator zawodowy mogą w każdym czasie żądać od skazanego wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary ograniczenia wolności i w tym celu wzywać skazanego do osobistego stawienia.

Art. 61.⁵⁷ § 1. Jeżeli względy wychowawcze za tym przemawiają, sąd może w okresie wykonywania kary ograniczenia wolności ustanawiać, rozszerzać lub zmieniać obowiązki, o których mowa w art. 36 § 2 Kodeksu karnego,

⁵⁵ Art. 58 § 4 zmieniony przez art. 1 pkt 31 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁵⁶ Art. 59 § 1 zmieniony przez art. 1 pkt 32 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁵⁷ Art. 61 zmieniony przez art. 1 pkt 33 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

albo od wykonania tych obowiązków zwolnić, jak również oddać skazanego pod dozór lub od dozoru zwolnić.

§ 2. Z tych samych względów sąd może zmniejszyć orzeczoną liczbę godzin wykonywanej pracy w stosunku miesięcznym lub wysokość miesięcznych potrąceń z wynagrodzenia za pracę, jednak nie więcej niż do granicy ustawowego minimum określonego w art. 35 § 1 i 2 Kodeksu karnego.

Art. 62. § 1. Sąd może odroczyć wykonanie kary ograniczenia wolności na czas do 6 miesięcy, jeżeli natychmiastowe wykonanie kary pociągnęłoby dla skazanego lub jego rodziny zbyt ciężkie skutki.

§ 2. Sąd odracza wykonanie kary ograniczenia wolności w razie powołania skazanego do czynnej służby wojskowej, do czasu ukończenia tej służby. Wobec takiego skazanego sąd może zastosować odpowiednio przepisy art. 336 § 3 i 4 Kodeksu karnego.

§ 3. Sąd może odwołać odroczenie wykonania kary ograniczenia wolności w razie ustania przyczyny, dla której zostało udzielone, lub w wypadku, gdy skazany nie korzysta z odroczenia kary zgodnie z celem, w jakim zostało udzielone, albo rażąco narusza porządek prawny.

Art. 63. § 1. Jeżeli stan zdrowia skazanego uniemożliwia wykonanie kary ograniczenia wolności, sąd udziela przerwy w odbywaniu kary do czasu ustania przeszkody.

§ 2.⁵⁸ Sąd może udzielić przerwy w odbywaniu kary ograniczenia wolności do roku ze względów, o których mowa w art. 62 § 1.

§ 3.⁵⁹ Przepisy art. 62 § 2 i 3 stosuje się odpowiednio.

Art. 63a.⁶⁰ W szczególnie uzasadnionych wypadkach sąd może zmienić formę obowiązku wykonywania pracy, przyjmując 20 godzin pracy na cele społeczne za równoważne 10% wynagrodzenia za pracę; orzeczona praca nie może przekroczyć 40 godzin w stosunku miesięcznym.

⁵⁸ Art. 63 § 2 zmieniony przez art. 1 pkt 34 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁵⁹ Art. 63 § 3 zmieniony przez art. 1 pkt 34 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁶⁰ Art. 63a dodany przez art. 1 pkt 35 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

Art. 64.⁶¹ W razie niewykonania pełnego wymiaru pracy albo niedokonania całości potrąceń z wynagrodzenia za pracę lub niewykonania innych obowiązków związanych z karą ograniczenia wolności w okresie, na jaki karę tę orzeczono — sąd orzeka o tym, czy i w jakim zakresie karę tę uznać za wykonaną ze względu na osiągnięte cele tej kary, chyba że chodzi o obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia.

Art. 65. § 1.⁶² Jeżeli skazany uchyla się od odbywania kary ograniczenia wolności, sąd zamienia ją na zastępczą karę grzywny, przyjmując jeden dzień kary ograniczenia wolności za równoważny jednej stawce dziennej; sąd określa w takim wypadku wysokość jednej stawki dziennej — kierując się wskazaniem zawartym w art. 33 § 3 Kodeksu karnego. Uchyleniem się może być również uporczywe naruszanie ciężących na nim obowiązków, jak też uchylenie się od dozoru.

§ 2.⁶³ Jeżeli orzeczenie zastępczej kary grzywny byłoby niecelowe z uwagi na brak możliwości jej uiszczenia lub ściągnięcia w drodze egzekucji, sąd określa zastępczą karę pozbawienia wolności przyjmując, że jeden dzień zastępczej kary pozbawienia wolności jest równoważny dwóm dniom ograniczenia wolności, i orzeka jej wykonanie.

§ 3.⁶⁴ Jeżeli skazany, mimo możliwości uiszczenia zastępczej kary grzywny, nie uiszcza jej w terminie, a zostanie stwierdzone, że nie można jej ściągnąć w drodze egzekucji, sąd orzeka wykonanie zastępczej kary pozbawienia wolności, kierując się odpowiednio zasadami określonymi w § 2.

§ 4. Jeżeli ustawa nie przewiduje za dane przestępstwo kary pozbawienia wolności, górna granica zastępczej kary pozbawienia wolności nie może przekroczyć 6 miesięcy.

§ 5. Sąd może wstrzymać wykonanie zastępczej kary pozbawienia wolności w wypadku, gdy skazany podejmie nakazaną pracę i podda się ry-

⁶¹ Art. 64 zmieniony przez art. 1 pkt 36 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁶² Art. 65 § 1 zmieniony przez art. 1 pkt 37 lit. a) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁶³ Art. 65 § 2 zmieniony przez art. 1 pkt 37 lit. b) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁶⁴ Art. 65 § 3 zmieniony przez art. 1 pkt 37 lit. c) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

gorom z nią związanym; wstrzymanie następuje do czasu wykonania orzeczonej kary ograniczenia wolności.

§ 6.⁶⁵ (*uchylony*)

Art. 66. § 1. Orzekanie w przedmiocie zmian w sposobie wykonywania kary ograniczenia wolności oraz w przedmiocie wykonania kary zastępczej, a także zwolnienia od reszty kary może nastąpić również na wniosek sądowego kuratora zawodowego.

§ 2.⁶⁶ Wniosku skazanego lub jego obrońcy o zwolnienie od reszty kary ograniczenia wolności złożonego przed upływem 3 miesięcy od wydania poprzedniego postanowienia w tym przedmiocie nie rozpoznaje się aż do upływu tego okresu.

§ 3.⁶⁷ Zwalnając skazanego od reszty kary ograniczenia wolności, sąd zawiadamia o tym zakład pracy, placówkę, instytucję lub organizację, w której skazany odbywał karę.

Rozdział X

Kara pozbawienia wolności

Oddział 1

Cele wykonywania kary

Art. 67. § 1. Wykonywanie kary pozbawienia wolności ma na celu wzbudzanie w skazanym woli współdziałania w kształtowaniu jego społecznie pożądanych postaw, w szczególności poczucia odpowiedzialności oraz potrzeby przestrzegania porządku prawnego i tym samym powstrzymania się od powrotu do przestępstwa.

§ 2. Dla osiągnięcia celu określonego w § 1 prowadzi się zindywidualizowane oddziaływanie na skazanych w ramach określonych w ustawie systemów wykonywania kary, w różnych rodzajach i typach zakładów karnych.

⁶⁵ Art. 65 § 6 uchylony przez art. 1 pkt 37 lit. d) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁶⁶ Art. 66 § 2 zmieniony przez art. 1 pkt 38 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁶⁷ Art. 66 § 3 zmieniony przez art. 1 pkt 38 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

§ 3. W oddziaływaniu na skazanych, przy poszanowaniu ich praw i wymaganiu wypełniania przez nich obowiązków, uwzględnia się przede wszystkim pracę, zwłaszcza sprzyjającą zdobywaniu odpowiednich kwalifikacji zawodowych, nauczanie, zajęcia kulturalno-oświatowe i sportowe, podtrzymywanie kontaktów z rodziną i światem zewnętrznym oraz środki terapeutyczne.

Oddział 2

Zakłady karne

Art. 68. Zakłady karne podlegają Ministrowi Sprawiedliwości.

Art. 69.⁶⁸ Karę pozbawienia wolności wykonuje się, z zastrzeżeniem art. 87 § 4, w następujących rodzajach zakładów karnych:

- 1) zakładach karnych dla młodocianych,
- 2) zakładach karnych dla odbywających karę po raz pierwszy,
- 3) zakładach karnych dla recydywistów penitencjarnych,
- 4) zakładach karnych dla odbywających karę aresztu wojskowego.

Art. 70. § 1. Zakłady karne wymienione w art. 69 mogą być organizowane jako:

- 1) zakłady karne typu zamkniętego,
- 2) zakłady karne typu półotwartego,
- 3) zakłady karne typu otwartego.

§ 2. Zakłady karne, o których mowa w § 1, różnią się w szczególności stopniem zabezpieczenia, izolacji skazanych oraz wynikającymi z tego ich obowiązkami i uprawnieniami w zakresie poruszania się w zakładzie i poza jego obrębem.

Art. 71.⁶⁹ Minister Sprawiedliwości może, w drodze rozporządzenia, stworzyć, zgodnie z ustalonymi w niniejszym kodeksie celami wykonywania kary pozbawienia wolności i z ustalonymi zasadami klasyfikacji skazanych,

⁶⁸ Art. 69 zmieniony przez art. 1 pkt 39 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁶⁹ Art. 71 zmieniony przez art. 1 pkt 40 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

zakłady karne inne niż wymienione w art. 69 lub ustalić inny niż określony w art. 81 system wykonywania kary, uwzględniając w szczególności potrzeby w zakresie sprawdzania nowych środków i metod oddziaływania na skazanych.

Art. 72. § 1. Zakładem karnym kieruje dyrektor, a wyodrębnionym oddziałem może kierować podlegający dyrektorowi kierownik.

§ 2. Funkcjonariusze i pracownicy zakładu karnego, w którym skazany przebywa, a także osoby kierujące jego pracą lub innymi zajęciami są, w zakresie wykonywanych przez nich czynności służbowych, przełożonymi skazanego.

§ 3. Zakłady karne mogą być tworzone jako samodzielne zakłady lub jako wyodrębnione oddziały zakładów karnych i aresztów śledczych. Kilka zakładów może posiadać wspólną administrację bądź wydzielone służby.

§ 4.⁷⁰ Minister Sprawiedliwości, w drodze zarządzenia, tworzy i znosi zakłady karne, mając na względzie istniejące potrzeby w tym zakresie.

§ 4a.⁷¹ Dyrektor Generalny Służby Więziennej, w drodze zarządzenia, określa przeznaczenie zakładów karnych, uwzględniając w szczególności potrzebę zapewnienia oraz racjonalnego wykorzystania miejsc zakwaterowania dla wszystkich grup skazanych.

§ 5.⁷² Minister Sprawiedliwości, w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej, w drodze zarządzenia, tworzy i znosi zakłady karne dla odbywających karę aresztu wojskowego, mając na względzie istniejące potrzeby w tym zakresie oraz konieczność zapewnienia warunków szkolenia wojskowego osób w nich przebywających.

Art. 73. § 1. W zakładzie karnym utrzymuje się dyscyplinę i porządek w celu zapewnienia bezpieczeństwa i realizacji zadań kary pozbawienia wolności, w tym ochrony społeczeństwa przed przestępczością.

§ 2. Dyrektor ustala porządek wewnętrzny zakładu karnego.

⁷⁰ Art. 72 § 4 zmieniony przez art. 1 pkt 41 lit. a) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁷¹ Art. 72 § 4a dodany przez art. 1 pkt 41 lit. b) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁷² Art. 72 § 5 zmieniony przez art. 1 pkt 41 lit. c) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

Art. 74. § 1.⁷³ Zmianę określonego w wyroku rodzaju i typu zakładu karnego, a także orzeczonego systemu terapeutycznego wykonywania kary może orzec tylko sąd penitencjarny, z zastrzeżeniem, że w wypadku ucieczki skazanego z zakładu karnego typu półotwartego albo otwartego lub niezgłoszenia się do takiego zakładu po jego opuszczeniu na podstawie stosownego zezwolenia, decyzję o skierowaniu skazanego do danego rodzaju i typu zakładu karnego podejmuje komisja penitencjarna.

§ 2. Jeżeli po wydaniu postanowienia przez sąd penitencjarny zajdą nowe okoliczności uzasadniające zmianę typu zakładu karnego i systemu terapeutycznego, decyzję w tym przedmiocie może podjąć komisja penitencjarna.

Art. 75. § 1. W zakładach karnych działają komisje penitencjarne.

§ 2. W skład komisji penitencjarnej dyrektor zakładu karnego powołuje funkcjonariuszy i pracowników tego zakładu. Do udziału w pracach komisji, z głosem doradczym, dyrektor może zapraszać także inne osoby godne zaufania, zwłaszcza przedstawicieli stowarzyszeń, fundacji, organizacji i instytucji, o których mowa w art. 38 § 1, oraz kościołów i innych związków wyznaniowych.

Art. 76. § 1.⁷⁴ Do zakresu działania komisji penitencjarnej należy:

- 1) kierowanie skazanego do właściwego zakładu karnego, jeżeli nie określił tego sąd w wyroku,
- 2) kierowanie skazanego do określonego systemu odbywania kary, jeżeli nie określił tego sąd w wyroku,
- 3) ustalanie indywidualnych programów oddziaływań na skazanego i dokonywanie ocen ich wykonywania,
- 4) dokonywanie ocen okresowych postępów skazanego w resocjalizacji,
- 5) kwalifikowanie skazanych do nauczania w szkołach i na kursach,
- 6) kwalifikowanie skazanych, o których mowa w art. 84 § 2, do zakładów karnych dla młodocianych oraz skazanych, o których mowa w art. 96 § 3, do odbywania kary w oddziałach terapeutycznych,
- 7) kwalifikowanie skazanego, o którym mowa w art. 88 § 4, jako wymagającego osadzenia w zakładzie karnym typu zamkniętego w warunkach

⁷³ Art. 74 § 1 zmieniony przez art. 1 pkt 42 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁷⁴ Art. 76 § 1 zmieniony przez art. 1 pkt 43 lit. a) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

- zapewniających ochronę społeczeństwa i bezpieczeństwo zakładu, oraz wymienionego w art. 88 § 3, jako wymagającego osadzenia w tym zakładzie w wyznaczonym oddziale lub celi oraz dokonywanie, co najmniej raz na 3 miesiące, weryfikacji tych decyzji,
- 8) weryfikowanie indywidualnych programów oddziaływania albo indywidualnych programów terapeutycznych, a także kierowanie i wycofywanie skazanych z oddziałów terapeutycznych,
 - 9) wyrażanie opinii w sprawach przyznania skazanemu przepustki, o której mowa w art. 91 pkt 7 lub art. 92 pkt 9, oraz nagrody, o której mowa w art. 138 § 1 pkt 7 lub 8, wówczas gdy są one udzielane:
 - a) po raz pierwszy,
 - b) po przerwie trwającej dłużej niż 6 miesięcy,
 - c) po powstaniu istotnych zmian w sytuacji prawnej lub rodzinnej skazanego,
 - 10) wyrażanie opinii w sprawach:
 - a) przyznania nagrody, o której mowa w art. 138 § 1 pkt 7 lub 8, skazanemu skierowanemu do odbywania kary w zakładzie karnym typu zamkniętego,
 - b) projektu porządku wewnętrznego zakładu karnego oraz zmiany tego porządku,
 - c) innych przekazanych jej przez dyrektora,
 - 11) podejmowanie decyzji w sprawie korzystania przez skazanego z uprawnień określonych w art. 107 oraz zwolnienia z wykonywania pracy, na podstawie art. 121 § 7,
 - 12) wykonywanie innych zadań przewidzianych w ustawie i w przepisach wydanych na jej podstawie.

§ 2. Jeżeli decyzja komisji penitencjarnej w przedmiocie klasyfikacji jest sprzeczna z prawem, o jej zmianie lub uchyleniu orzeka sąd penitencjarny; art. 7 § 5 stosuje się odpowiednio.

§ 3.⁷⁵ W wypadku określonym w § 2 decyzję komisji penitencjarnej może także uchylić dyrektor okręgowy Służby Więziennej albo Dyrektor Generalny Służby Więziennej.

Art. 77. § 1. W zakładzie karnym dyrektor może powoływać także inne organy kolegialne, w skład których mogą wchodzić również osoby spoza zakładu.

⁷⁵ Art. 76 § 3 dodany przez art. 1 pkt 43 lit. b) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

§ 2. Organy kolegialne mogą podejmować zadania związane z oddziaływaniem na skazanych, zwłaszcza z organizacją ich zatrudnienia i przygotowywaniem do zwolnienia oraz ze współpracą z instytucjami, organizacjami, stowarzyszeniami i fundacjami świadczącymi pomoc skazanym i ich rodzinom.

Art. 78. § 1. Karę pozbawienia wolności w zakładzie karnym wykonują funkcjonariusze Służby Więziennej oraz pracownicy tego zakładu.

§ 2. Dyrektor Generalny lub dyrektor okręgowy Służby Więziennej mogą wydawać dyrektorom zakładów karnych polecenia niezbędne dla prawidłowego i praworządnego wykonywania kary pozbawienia wolności oraz realizowania kierunków pracy resocjalizacyjnej, a także uchylać wydane przez nich decyzje sprzeczne z prawem.

Oddział 3

Wykonywanie kary i jej indywidualizacja

Art. 79. § 1.⁷⁶ Skazanego na karę pozbawienia wolności lub zastępczą karę pozbawienia wolności sąd wzywa do stawienia się w zakładzie karnym w wyznaczonym terminie wraz z dokumentem stwierdzającym tożsamość. W uzasadnionych wypadkach sąd może polecić doprowadzenie skazanego do zakładu karnego bez wezwania.

§ 2. Jeżeli skazany, mimo wezwania, nie stawił się w zakładzie karnym, sąd poleca go doprowadzić. Kosztami doprowadzenia sąd obciąża skazanego.

§ 3. Jeżeli skazanym jest żołnierz, a sąd zarządza doprowadzenie go do zakładu karnego, obowiązek doprowadzenia spoczywa na właściwych organach wojskowych.

Art. 79a.⁷⁷ § 1. Przy przyjęciu do zakładu karnego skazany okazuje dokument stwierdzający tożsamość, podaje dane osobowe, informuje o zmianie danych osobowych, o miejscu zameldowania lub przebywania bez zameldowania, o uprzedniej karalności, o stanie zdrowia, a także o ciężących na nim

⁷⁶ Art. 79 § 1 zmieniony przez art. 1 pkt 44 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁷⁷ Art. 79a dodany przez art. 1 pkt 45 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

zobowiązaniach alimentacyjnych. Skazany może być także poddany czynnościom mającym na celu jego identyfikację, a w szczególności: sfotografowaniu, oględzinom zewnętrznym ciała, pobraniu odcisków oraz okazaniu innym osobom.

§ 2. Skazany przekazuje do depozytu dokumenty, pieniądze, przedmioty wartościowe i inne przedmioty, których nie może posiadać w celi.

Art. 79b.⁷⁸ § 1. Skazanego przyjętego do zakładu karnego umieszcza się w celi przejściowej, na okres niezbędny, nie dłużej jednak niż na 14 dni, dla poddania go wstępnym badaniom lekarskim, zabiegom sanitarnym i wstępnym badaniom osobopoznawczym oraz zapoznania z podstawowymi aktami prawnymi dotyczącymi wykonywania kary pozbawienia wolności i porządkiem wewnętrznym zakładu karnego.

§ 2. Umieszczenia w celi przejściowej nie stosuje się do skazanego przetransportowanego z innego zakładu karnego albo aresztu śledczego, jeżeli był już poddany badaniom i zabiegom, o których mowa w § 1.

§ 3. Skazanego informuje się o obliczonym okresie wykonywania kary. Przyjęcie informacji do wiadomości skazany potwierdza podpisem.

Art. 80. § 1.⁷⁹ Jeżeli tę samą osobę skazano na kilka nie podlegających łączeniu kar skutkujących pozbawienie wolności, wykonuje się je w takiej kolejności, w jakiej uprawomocniły się orzeczenia, którymi wymierzono te kary.

§ 1a.⁸⁰ Orzeczenia prawomocne wykonuje się przed orzeczeniami nieprawomocnymi. Kary porządkowe i środki przymusu wykonuje się w pierwszej kolejności.

§ 2. Sędzia penitencjarny może zarządzić wykonanie kar i środków w innej kolejności niż określona w § 1, jeżeli względy penitencjarne za tym przemawiają.

⁷⁸ Art. 79b dodany przez art. 1 pkt 45 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁷⁹ Art. 80 § 1 zmieniony przez art. 1 pkt 46 lit. a) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁸⁰ Art. 80 § 1a dodany przez art. 1 pkt 46 lit. b) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

§ 3. W wypadku skierowania do wykonania orzeczenia o zastosowaniu środka zabezpieczającego wobec skazanego, który odbywa karę wymierzoną innym orzeczeniem, o kolejności wykonania kary i środka zabezpieczającego rozstrzyga sędzia penitencjarny.

§ 4.⁸¹ Pierwszy dzień kary kończy się dnia następnego od jej rozpoczęcia.

§ 5.⁸² Jeżeli wobec tej samej osoby wykonuje się kilka kar skutkujących pozbawieniem wolności, dzień zakończenia wykonania poprzedniej kary jest dniem rozpoczęcia wykonywania kolejnej.

Art. 81. Karę pozbawienia wolności wykonuje się w systemie:

- 1) programowanego oddziaływania,
- 2) terapeutycznym,
- 3) zwykłym.

Art. 82. § 1. W celu stwarzania warunków sprzyjających indywidualnemu postępowaniu ze skazanymi, zapobieganiu szkodliwym wpływom skazanych zdemoralizowanych oraz zapewnieniu skazanym bezpieczeństwa osobistego, wyboru właściwego systemu wykonywania kary, rodzaju i typu zakładu karnego oraz rozmieszczenia skazanych wewnątrz zakładu karnego — dokonuje się ich klasyfikacji.

§ 2. Klasyfikacji skazanych dokonuje się mając na względzie w szczególności:

- 1) płeć,
- 2) wiek,
- 3) uprzednie odbywanie kary pozbawienia wolności,
- 4) umyślność lub nieumyślność czynu,
- 5)⁸³ czas pozostałej do odbycia kary pozbawienia wolności,

⁸¹ Art. 80 § 4 dodany przez art. 1 pkt 46 lit. c) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁸² Art. 80 § 5 dodany przez art. 1 pkt 46 lit. c) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁸³ Art. 82 § 2 pkt 5 zmieniony przez art. 1 pkt 47 lit. a) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

- 6)⁸⁴ stan zdrowia fizycznego i psychicznego, w tym stopień uzależnienia od alkoholu, środków odurzających lub psychotropowych,
- 7) stopień demoralizacji i zagrożenia społecznego,
- 8)⁸⁵ rodzaj popełnionego przestępstwa.

§ 3. Podstawą klasyfikacji są w szczególności badania osobopoznawcze.

Art. 83. § 1. Skazanego poddaje się w miarę potrzeby, za jego zgodą, badaniom psychologicznym, a także psychiatrycznym. Sędzia penitencjarny może zarządzić przeprowadzenie badań bez zgody skazanego.

§ 2. Badania, o których mowa w § 1, przeprowadza się przede wszystkim w odpowiednich ośrodkach diagnostycznych.

§ 3.⁸⁶ Minister Sprawiedliwości, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia, w drodze rozporządzenia, powołuje ośrodki diagnostyczne, o których mowa w § 2, oraz określi zasady organizacji i warunki przeprowadzania badań w tych ośrodkach. Rozporządzenie uwzględni potrzebę:

- 1) wyjaśnienia psychologicznych i socjologicznych procesów zachowania skazanego,
- 2) zdiagnozowania ewentualnych zaburzeń psychicznych skazanego,
- 3) określenia ewentualnego postępowania leczniczego i rehabilitacyjnego — w celu podjęcia właściwej decyzji klasyfikacyjnej i określenia warunków indywidualnego oddziaływania na skazanego.

Art. 84. § 1.⁸⁷ W zakładzie karnym dla młodocianych odbywają karę skazani, którzy nie ukończyli 21 roku życia; w uzasadnionych wypadkach skazany może odbywać karę w tym zakładzie po ukończeniu 21 roku życia.

§ 2. Jeżeli jest to uzasadnione potrzebami oddziaływania, dorosły skazany po raz pierwszy, wyróżniający się dobrą postawą, może, za swoją zgodą, odbywać karę w zakładzie karnym dla młodocianych; korzysta on wtedy z takich uprawnień jak młodociani.

⁸⁴ Art. 82 § 2 pkt 6 zmieniony przez art. 1 pkt 47 lit. b) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁸⁵ Art. 82 § 2 pkt 8 dodany przez art. 1 pkt 47 lit. c) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁸⁶ Art. 83 § 3 zmieniony przez art. 68 pkt 2 ustawy z dnia 22 grudnia 2000 r. o zmianie niektórych upoważnień ustawowych do wydawania aktów normatywnych oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 120, poz. 1268) z dniem 30 marca 2001 r.

⁸⁷ Art. 84 § 1 zmieniony przez art. 1 pkt 48 lit. a) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

§ 3.⁸⁸ Młodocianego, któremu pozostało co najmniej 6 miesięcy do nabycia prawa do ubiegania się o warunkowe zwolnienie lub sprawiającego trudności wychowawcze, poddaje się badaniom psychologicznym; przepisy art. 83 stosuje się odpowiednio.

Art. 85. W zakładzie karnym dla odbywających karę po raz pierwszy osadza się również skazanych odbywających zastępczą karę pozbawienia wolności orzeczoną w tej samej sprawie oraz skazanych na karę pozbawienia wolności nie wymienionych w art. 86.

Art. 86. W zakładzie karnym dla recydywistów penitencjarnych odbywają karę dorośli skazani za przestępstwo umyślne na karę pozbawienia wolności lub zastępczą karę pozbawienia wolności oraz ukarani za wykroczenia umyślne zasadniczą lub zastępczą karą aresztu, którzy uprzednio już odbywali takie kary lub karę aresztu wojskowego za umyślne przestępstwa lub wykroczenia, chyba że szczególne względy resocjalizacyjne przemawiają za skierowaniem ich do zakładu karnego dla odbywających karę po raz pierwszy.

Art. 87. § 1. Kobiety odbywają karę pozbawienia wolności odrębnie od mężczyzn.

§ 2. Skazana kobieta odbywa karę w zakładzie karnym typu półotwartego, chyba że stopień demoralizacji lub względy bezpieczeństwa przemawiają za odbywaniem kary w zakładzie karnym innego typu.

§ 3. Kobiecie ciężarnej lub karmiącej zapewnia się opiekę specjalistyczną.

§ 4.⁸⁹ W celu umożliwienia matce pozbawionej wolności sprawowania stałej i bezpośredniej opieki nad dzieckiem organizuje się przy wskazanych zakładach karnych domy dla matki i dziecka, w których dziecko może przebywać na życzenie matki do ukończenia trzeciego roku życia, chyba że względy wychowawcze lub zdrowotne, potwierdzone opinią lekarza albo psychologa, przemawiają za oddzieleniem dziecka od matki albo za przedłużeniem lub skróceniem tego okresu. Decyzje w tym zakresie wymagają zgody sądu opiekuńczego. Do matek pozbawionych wolności sprawujących stałą i bezpośrednią opiekę nad dzieckiem przepisu art. 69 nie stosuje się.

⁸⁸ Art. 84 § 3 zmieniony przez art. 1 pkt 48 lit. b) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁸⁹ Art. 87 § 4 zmieniony przez art. 1 pkt 49 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

§ 5.⁹⁰ Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, tryb przyjmowania dzieci matek pozbawionych wolności do domów dla matki i dziecka przy wskazanych zakładach karnych oraz szczegółowe zasady organizowania i działania tych placówek, uwzględniając sytuację, o których mowa w § 3–4, a także potrzeby w zakresie zabezpieczenia prawidłowego rozwoju dziecka.

Art. 87a.⁹¹ § 1. Wykonując karę wobec skazanych sprawujących stałą pieczę nad dzieckiem do lat 15, uwzględnia się w szczególności potrzebę inicjowania, podtrzymywania i zacieśniania ich więzi uczuciowej z dziećmi, wywiązywania się z obowiązków alimentacyjnych oraz świadczenia pomocy materialnej dzieciom, a także współdziałania z placówkami opiekuńczo-wychowawczymi, w których te dzieci przebywają.

§ 2. Skazani sprawujący stałą pieczę nad dziećmi, które przebywają w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, powinni być w miarę możliwości osadzani w odpowiednich zakładach karnych, położonych najbliżej miejsca pobytu dzieci.

Art. 88.⁹² § 1. Skazanego odbywającego karę w systemie programowanego oddziaływania osadza się w zakładzie karnym typu półotwartego, chyba że szczególne okoliczności uzasadniają osadzenie go w zakładzie karnym typu zamkniętego.

§ 2. Skazanego za przestępstwo nieumyślne lub odbywającego zastępczą karę pozbawienia wolności albo karę aresztu osadza się w zakładzie karnym typu półotwartego, chyba że szczególne okoliczności przemawiają za osadzeniem go w zakładzie karnym innego typu.

§ 3. Skazanego stwarzającego poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu osadza się w zakładzie karnym typu zamkniętego w warunkach zapewniających wzmożoną ochronę społeczeństwa i bezpieczeństwo zakładu.

⁹⁰ Art. 87 § 5 zmieniony przez art. 1 pkt 49 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁹¹ Art. 87a dodany przez art. 1 pkt 50 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁹² Art. 88 zmieniony przez art. 1 pkt 51 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

§ 4. W zakładzie karnym, o którym mowa w § 3, osadza się również skazanego za przestępstwo popełnione w zorganizowanej grupie albo związku mającym na celu popełnianie przestępstw, chyba że szczególne okoliczności przemawiają przeciwko takiemu osadzeniu.

§ 5. Skazanego na karę dożywotniego pozbawienia wolności albo na karę 25 lat pozbawienia wolności osadza się w zakładzie karnym typu zamkniętego.

§ 6. W zakładzie karnym typu zamkniętego można także osadzić, ze względu na zagrożenie społeczne albo zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu:

- 1) skazanego za przestępstwo nieumyślne, odbywającego zastępczą karę pozbawienia wolności, osobę odbywającą karę aresztu oraz skazane kobiety, a także innych skazanych, których właściwości i warunki osobiste, sposób życia przed popełnieniem przestępstwa, zachowanie po dokonaniu przestępstwa, negatywna ocena postawy i zachowania w areszcie śledczym, względy bezpieczeństwa zakładu albo inne szczególne okoliczności wskazują, że należy wobec nich wykonywać karę w warunkach zwiększonej izolacji i zabezpieczenia,
- 2) skazanego, który podczas pobytu w areszcie śledczym lub zakładzie karnym naruszył w poważnym stopniu dyscyplinę i porządek,
- 3) skazanego przebywającego dotychczas w zakładzie karnym typu otwartego lub półotwartego, jeżeli negatywna ocena jego postawy i zachowania, a także względy bezpieczeństwa zakładu wskazują, że należy wobec niego wykonywać karę w warunkach zwiększonej izolacji i zabezpieczenia,
- 4) skazanego, który popełnił przestępstwo o znacznym stopniu społecznej szkodliwości, jeżeli jego postawa i zachowanie przemawiają za przebywaniem w zakładzie karnym typu zamkniętego.

Art. 88a.⁹³ § 1. Skazanego, o którym mowa w art. 88 § 3, osadza się w wyznaczonym oddziale lub celi zakładu karnego typu zamkniętego, zawiadamiając o tym sędziego penitencjarnego.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się do skazanego, którego właściwości, warunki osobiste, motywacje, sposób zachowania się przy popełnieniu przestępstwa, rodzaj i rozmiar ujemnych następstw przestępstwa, sposób zachowania się

⁹³ Art. 88a dodany przez art. 1 pkt 52 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

w trakcie pobytu w zakładzie karnym lub stopień demoralizacji stwarzają poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu i który:

- 1) popełnił przestępstwo, w szczególności:
 - a) zamachu na:
 - niepodległość lub integralność Rzeczypospolitej Polskiej,
 - konstytucyjny ustrój państwa lub konstytucyjne organy Rzeczypospolitej Polskiej,
 - życie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej,
 - jednostkę Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej,
 - b) ze szczególnym okrucieństwem,
 - c) wzięcia lub przetrzymania zakładnika albo w związku z wzięciem zakładnika,
 - d) uprowadzenia statku wodnego lub powietrznego,
 - e) z użyciem broni palnej, materiałów wybuchowych albo łatwo palnych,
- 2) podczas uprzedniego lub obecnego pozbawienia wolności stwarzał zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu karnego lub aresztu śledczego w ten sposób, że:
 - a) był organizatorem lub aktywnym uczestnikiem zbiorowego wystąpienia w zakładzie karnym lub areszcie śledczym,
 - b) dopuścił się czynnej napaści na funkcjonariusza publicznego lub inną osobę zatrudnioną w zakładzie karnym lub areszcie śledczym,
 - c) był sprawcą zgwałcenia albo znęcał się nad skazanym, ukaranym lub tymczasowo aresztowanym,
 - d) uwolnił się lub usiłował uwolnić się z zakładu karnego typu zamkniętego lub aresztu śledczego albo podczas konwojowania poza terenem takiego zakładu lub aresztu.

Art. 88b.⁹⁴ W zakładzie karnym typu zamkniętego skazani, o których mowa w art. 88a § 2, odbywają karę w następujących warunkach:

- 1) cele mieszkalne oraz miejsca i pomieszczenia wyznaczone do: pracy, nauki, przeprowadzania spacerów, widzeń, odprawiania nabożeństw, spotkań religijnych i nauczania religii oraz zajęć kulturalno-oświatowych, z zakresu kultury fizycznej i sportu wyposaża się w odpowiednie zabezpieczenia techniczno-ochronne,

⁹⁴ Art. 88b dodany przez art. 1 pkt 52 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

- 2) cele mieszkalne pozostają zamknięte całą dobę i są częściej kontrolowane niż te, w których osadzeni są skazani, wobec których nie podjęto decyzji, o której mowa w art. 76 § 1 pkt 7,
- 3) skazani mogą uczyć się, pracować, bezpośrednio uczestniczyć w nabożeństwach, spotkaniach religijnych i nauce religii oraz korzystać z zajęć kulturalno-oświatowych, z zakresu kultury fizycznej i sportu, tylko w oddziale, w którym są osadzeni,
- 4) poruszanie się skazanych po terenie zakładu karnego odbywa się pod wzmocnionym dozorem i jest ograniczone tylko do niezbędnych potrzeb,
- 5) skazanych poddaje się kontroli osobistej przy każdorazowym wyjściu i powrocie do cel,
- 6) spacer skazanych odbywa się w wyznaczonych miejscach pod wzmocnionym dozorem,
- 7) sposób osobistego kontaktowania się przedstawicieli podmiotów określonych w art. 38 § 1 ze skazanymi określa każdorazowo dyrektor zakładu karnego,
- 8) widzenia skazanych odbywają się w wyznaczonych miejscach pod wzmocnionym dozorem. Skazani nie mogą korzystać z widzeń w obecności skazanych, wobec których nie podjęto decyzji, o której mowa w art. 76 § 1 pkt 7,
- 9) widzenia mogą być udzielane w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt z osobami odwiedzającymi, jeżeli zachodzi poważne zagrożenie bezpieczeństwa osób odwiedzających. Decyzje w tej sprawie podejmuje dyrektor zakładu karnego. Nie dotyczy to osób, o których mowa w art. 8 § 3. Jednak na żądanie tych osób widzeń udziela się w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt ze skazanymi. W czasie korzystania z widzeń skazani nie mogą spożywać artykułów żywnościowych i napojów,
- 10) skazani nie mogą korzystać z własnej odzieży i obuwia.

Art. 89. § 1. Jeżeli postawa i zachowanie skazanego za tym przemawiają, przenosi się go z zakładu karnego typu zamkniętego do zakładu typu półotwartego lub otwartego.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio przy przenoszeniu skazanego z zakładu typu półotwartego.

§ 3. Skazanego na karę dożywotniego pozbawienia wolności można przenieść do zakładu karnego typu półotwartego po odbyciu przez niego co

najmniej 15 lat, a do zakładu typu otwartego — po odbyciu przez niego co najmniej 20 lat kary.

§ 3a.⁹⁵ Przeniesienie, o którym mowa w § 1, skazanego z zaburzeniami preferencji seksualnych za przestępstwo określone w art. 197–203 Kodeksu karnego, popełnione w związku z tymi zaburzeniami, wymaga zgody sądziego penitencjarnego.

§ 4. Ujemna ocena postawy i zachowania skazanego, a także względy bezpieczeństwa mogą powodować przeniesienie go do zakładu karnego typu półotwartego lub zamkniętego.

Art. 90. W zakładzie karnym typu zamkniętego:

- 1) cele mieszkalne skazanych mogą być otwarte w porze dziennej przez określony czas, jeżeli względy bezpieczeństwa nie stoją temu na przeszkodzie,
- 2) skazani mogą być zatrudniani poza terenem zakładu karnego w pełnym systemie konwojowania,
- 3) zajęcia kulturalno-oświatowe i sportowe oraz nauczanie organizuje się w obrębie zakładu karnego,
- 4) ruch skazanych po terenie zakładu karnego odbywa się w sposób zorganizowany i pod dozorem,
- 5) skazani mogą korzystać z własnej bielizny i obuwia, a za zezwoleniem dyrektora zakładu karnego — także z odzieży,
- 6)⁹⁶ skazani mogą korzystać z dwóch widzeń w miesiącu, a za zgodą dyrektora zakładu karnego wykorzystać je jednorazowo,
- 7)⁹⁷ widzenia skazanych podlegają nadzorowi administracji zakładu karnego; rozmowy skazanych w trakcie widzeń podlegają kontroli administracji zakładu karnego,

⁹⁵ Art. 89 § 3a dodany przez art. 3 pkt 2 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny, ustawy — Kodeks postępowania karnego i ustawy — Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 163, poz. 1363) z dniem 26 września 2005 r.

⁹⁶ Art. 90 pkt 6 dodany przez art. 1 pkt 53 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁹⁷ Art. 90 pkt 7 dodany przez art. 1 pkt 53 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

- 8)⁹⁸ korespondencja skazanych podlega cenzurze administracji zakładu karnego, z wyjątkiem korespondencji, o której mowa w art. 8 § 3, art. 102 pkt 11 i art. 103 § 1, która może podlegać jedynie nadzorowi,
- 9)⁹⁹ rozmowy telefoniczne skazanych podlegają kontroli administracji zakładu karnego.

Art. 91. W zakładzie karnym typu półotwartego:

- 1) cele mieszkalne skazanych pozostają otwarte w porze dziennej, natomiast w porze nocnej mogą być zamknięte,
- 2) skazani mogą być zatrudniani poza terenem zakładu karnego w systemie zmniejszonego konwojowania lub bez konwojenta, w tym również na pojedynczych stanowiskach pracy,
- 3) skazanym można zezwalać na uczestniczenie w nauczaniu, szkoleniu oraz w zajęciach terapeutycznych organizowanych poza terenem zakładu karnego,
- 4) skazani mogą brać udział w organizowanych przez administrację poza terenem zakładu karnego grupowych zajęciach kulturalno-oświatowych lub sportowych,
- 5) skazani mogą poruszać się po terenie zakładu karnego w czasie i miejscach ustalonych w porządku wewnętrznym,
- 6) skazani mogą korzystać z własnej odzieży, bielizny i obuwia,
- 7) skazanym można udzielać przepustek z zakładu karnego, nie częściej niż raz na dwa miesiące, łącznie na okres nie przekraczający 14 dni w roku,
- 8)¹⁰⁰ skazani mogą korzystać z trzech widzeń w miesiącu, które za zgodą dyrektora zakładu karnego mogą być połączone,
- 9)¹⁰¹ widzenia skazanych podlegają nadzorowi administracji zakładu karnego; rozmowy skazanych w trakcie widzeń mogą podlegać kontroli administracji zakładu karnego,

⁹⁸ Art. 90 pkt 8 dodany przez art. 1 pkt 53 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

⁹⁹ Art. 90 pkt 9 dodany przez art. 1 pkt 53 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

¹⁰⁰ Art. 91 pkt 8 dodany przez art. 1 pkt 54 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

¹⁰¹ Art. 91 pkt 9 dodany przez art. 1 pkt 54 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

- 10)¹⁰² korespondencja skazanych może podlegać cenzurze administracji zakładu karnego,
- 11)¹⁰³ rozmowy telefoniczne skazanych mogą podlegać kontroli administracji zakładu karnego.

Art. 91a.¹⁰⁴ W zakładach karnych dla młodocianych typu zamkniętego i półotwartego skazani mają ponadto prawo do dodatkowego widzenia w miesiącu.

Art. 92. W zakładzie karnym typu otwartego:

- 1) cele mieszkalne skazanych pozostają otwarte przez całą dobę,
- 2) skazanych zatrudnia się przede wszystkim poza terenem zakładu karnego, bez konwojenta, na pojedynczych stanowiskach pracy,
- 3) skazanym można zezwalać na uczestniczenie w nauczaniu, szkoleniu oraz zajęciach terapeutycznych organizowanych poza terenem zakładu karnego,
- 4) skazani mogą brać udział w organizowanych przez administrację, poza terenem zakładu karnego, grupowych zajęciach kulturalno-oświatowych lub sportowych,
- 5) skazanym można zezwalać na udział w zajęciach i imprezach kulturalno-oświatowych lub sportowych organizowanych poza terenem zakładu karnego,
- 6) skazani mogą poruszać się po terenie zakładu karnego w czasie i miejscach ustalonych w porządku wewnętrznym,
- 7) skazani mogą korzystać z własnej odzieży, bielizny i obuwia,
- 8) skazani mogą otrzymywać z depozytu zakładu karnego pieniądze pozostające do ich dyspozycji,
- 9) skazanym można udzielać przepustek z zakładu karnego, nie częściej niż raz w miesiącu, łącznie na okres nie przekraczający 28 dni w roku,

¹⁰² Art. 91 pkt 10 dodany przez art. 1 pkt 54 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

¹⁰³ Art. 91 pkt 11 dodany przez art. 1 pkt 54 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

¹⁰⁴ Art. 91a dodany przez art. 1 pkt 55 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

- 10) ¹⁰⁵ skazany może korzystać z nieograniczonej liczby widzeń,
- 11) ¹⁰⁶ widzenia skazanych mogą podlegać nadzorowi administracji zakładu karnego. Rozmowy skazanych w trakcie widzeń nie podlegają kontroli administracji zakładu karnego,
- 12) ¹⁰⁷ skazanym, w miarę możliwości, stwarza się warunki do przygotowywania dodatkowych posiłków we własnym zakresie,
- 13) ¹⁰⁸ korespondencja skazanych nie podlega cenzurze administracji zakładu karnego,
- 14) ¹⁰⁹ rozmowy telefoniczne skazanych nie podlegają kontroli administracji zakładu karnego.

Art. 93. ¹¹⁰ Do przepustek określonych w art. 91 pkt 7 i art. 92 pkt 9 stosuje się odpowiednio przepisy art. 139 § 1, 2, 5, 7 i 8 oraz art. 140.

Art. 94. ¹¹¹ Skazany na karę aresztu wojskowego odbywa karę w zakładzie karnym typu otwartego, chyba że szczególne względy przemawiają za potrzebą osadzenia skazanego w zakładzie karnym innego typu.

Art. 95. § 1. W systemie programowanego oddziaływania odbywają karę skazani młodociani, a także skazani dorośli, którzy po przedstawieniu im projektu programu oddziaływania wyrażają zgodę na współudział w jego opracowaniu i wykonaniu.

¹⁰⁵ Art. 92 pkt 10 dodany przez art. 1 pkt 56 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

¹⁰⁶ Art. 92 pkt 11 dodany przez art. 1 pkt 56 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

¹⁰⁷ Art. 92 pkt 12 dodany przez art. 1 pkt 56 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

¹⁰⁸ Art. 92 pkt 13 dodany przez art. 1 pkt 56 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

¹⁰⁹ Art. 92 pkt 14 dodany przez art. 1 pkt 56 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

¹¹⁰ Art. 93 zmieniony przez art. 1 pkt 57 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

¹¹¹ Art. 94 zmieniony przez art. 1 pkt 58 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

§ 2. W programach oddziaływania ustala się zwłaszcza: rodzaje zatrudnienia i nauczania skazanych, ich kontakty przede wszystkim z rodziną i innymi osobami bliskimi, wykorzystywanie czasu wolnego, możliwości wywiązywania się z ciążyących na nich obowiązków oraz inne przedsięwzięcia niezbędne dla przygotowania skazanych do powrotu do społeczeństwa.

§ 3. Wykonywanie programów oddziaływania podlega okresowym ocenom; programy te mogą ulegać zmianom.

§ 4.¹¹² Jeżeli zachodzą warunki określone w art. 96, skazanego przenosi się do odbywania kary w systemie terapeutycznym. Skazanego dorosłego przenosi się do odbywania kary w systemie zwykłym, jeżeli nie przestrzega on wymagań ustalonych w programie oddziaływania.

Art. 96.¹¹³ § 1.¹¹⁴ W systemie terapeutycznym odbywają karę skazani z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi, w tym skazani za przestępstwo określone w art. 197–203 Kodeksu karnego, popełnione w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych, upośledzeni umysłowo, a także uzależnieni od alkoholu albo innych środków odurzających lub psychotropowych oraz skazani niepełnosprawni fizycznie — wymagający oddziaływania specjalistycznego, zwłaszcza opieki psychologicznej, lekarskiej lub rehabilitacyjnej.

§ 2. W systemie terapeutycznym odbywają karę również skazani, o których mowa w art. 95 § 1 Kodeksu karnego.

§ 3. Jeżeli przemawiają za tym względy lecznicze i wychowawcze, w oddziale terapeutycznym mogą odbywać karę także inni skazani, za ich zgodą.

§ 4. Karę pozbawienia wolności w systemie terapeutycznym wykonuje się przede wszystkim w oddziale terapeutycznym o określonej specjalizacji.

Art. 97. § 1. Wykonując karę w systemie terapeutycznym, uwzględnia się w postępowaniu ze skazanymi w szczególności potrzebę zapobiegania

¹¹² Art. 95 § 4 zmieniony przez art. 1 pkt 59 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

¹¹³ Art. 96 zmieniony przez art. 1 pkt 60 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

¹¹⁴ Art. 96 § 1 zmieniony przez art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny, ustawy — Kodeks postępowania karnego i ustawy — Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 163, poz. 1363) z dniem 1 stycznia 2006 r.

pogłębianiu się patologicznych cech osobowości, przywracania równowagi psychicznej oraz kształtowania zdolności współżycia społecznego i przygotowania do samodzielnego życia.

§ 2. Wykonywanie kary dostosowuje się do potrzeb w zakresie leczenia, zatrudnienia, nauczania i wymagań higienicznosanitarnych. Jeżeli względy zdrowotne tego wymagają, organizuje się zatrudnienie w warunkach pracy chronionej.

§ 3. Skazanych, którzy nie wymagają już oddziaływania specjalistycznego, o którym mowa w art. 96, przenosi się do odpowiedniego systemu wykonywania kary.

Art. 98. W systemie zwykłym skazany może korzystać z dostępnego w zakładzie karnym zatrudnienia, nauczania oraz zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych.

Art. 99.¹¹⁵ **§ 1.** Zastępczą karę pozbawienia wolności wykonuje się w systemie zwykłym, w miarę możliwości w oddzieleniu od innych skazanych, chyba że szczególne względy przemawiają za skierowaniem skazanego do innego systemu.

§ 2. Ukarani karą aresztu orzeczoną za wykroczenie lub karami porządkowymi oraz osoby, wobec których zastosowano środki przymusu skutkujące pozbawieniem wolności, odbywają je oddzielnie od skazanych, w systemie zwykłym, chyba że szczególne względy przemawiają za skierowaniem do innego systemu.

§ 3. Jeżeli wobec skazanego wykonywana jest kolejno kara pozbawienia wolności, a następnie kara orzeczona za wykroczenie albo kara porządkowa lub środek przymusu skutkujący pozbawieniem wolności, to w czasie wykonywania tej kary lub środka skazany pozostaje w takim systemie wykonywania kary, do jakiego został skierowany w czasie odbywania kary pozbawienia wolności.

Art. 100. Skazany odbywa karę we właściwym zakładzie karnym, położonym, w miarę możliwości, najbliżej jego miejsca zamieszkania. Przeniesienie skazanego do innego zakładu może nastąpić tylko z uzasadnionych powodów.

¹¹⁵ Art. 99 zmieniony przez art. 1 pkt 61 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

Oddział 4

Prawa i obowiązki skazanego

Art. 101.¹¹⁶ Skazanego po osadzeniu w zakładzie karnym należy niezwłocznie poinformować o przysługujących mu prawach i ciężących na nim obowiązkach, a zwłaszcza umożliwić mu zapoznanie się z przepisami niniejszego kodeksu i regulaminu organizacyjno–porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności, oraz poddać odpowiednim badaniom lekarskim i zabiegom sanitarnym.

Art. 102. Skazany ma prawo w szczególności do:

- 1)¹¹⁷ odpowiedniego ze względu na zachowanie zdrowia wyżywienia, odzieży, warunków bytowych, pomieszczeń oraz świadczeń zdrowotnych i odpowiednich warunków higieny,
- 2) utrzymywania więzi z rodziną i innymi osobami bliskimi,
- 3) korzystania z wolności religijnej,
- 4) otrzymywania związanego z zatrudnieniem wynagrodzenia oraz do ubezpieczenia społecznego w zakresie przewidzianym w odrębnych przepisach, a także pomocy w uzyskiwaniu świadczeń inwalidzkich,
- 5)¹¹⁸ kształcenia i samokształcenia oraz wykonywania twórczości własnej, a za zgodą dyrektora zakładu karnego do wytwarzania i zbywania wykonanych przedmiotów,
- 6) korzystania z urządzeń i zajęć kulturalno–oświatowych i sportowych, radia, telewizji, książek i prasy,
- 7) komunikowania się z obrońcą, pełnomocnikiem, właściwym kuratorem sądowym oraz wybranym przez siebie przedstawicielem, o którym mowa w art. 42,
- 8) komunikowania się z podmiotami, o których mowa w art. 38 § 1,
- 9) zapoznawania się z opiniami, sporządzonymi przez administrację zakładu karnego, stanowiącymi podstawę podejmowanych wobec niego decyzji,

¹¹⁶ Art. 101 zmieniony przez art. 1 pkt 62 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

¹¹⁷ Art. 102 pkt 1 zmieniony przez art. 1 pkt 63 lit. a) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

¹¹⁸ Art. 102 pkt 5 zmieniony przez art. 1 pkt 63 lit. b) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

- 10) składania wniosków, skarg i prośb organowi właściwemu do ich rozpatrzenia oraz przedstawiania ich, w nieobecności innych osób, administracji zakładu karnego, kierownikom jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, sędziemu penitencjarnemu, prokuratorowi i Rzecznikowi Praw Obywatelskich,
- 11)¹¹⁹ prowadzenia korespondencji, bez jej cenzurowania, z organami ścigania, wymiaru sprawiedliwości i innymi organami państwowymi, samorządowymi oraz z Rzecznikiem Praw Obywatelskich.

Art. 103. § 1. Skazani, ich obrońcy i pełnomocnicy oraz właściwe organizacje pozarządowe mają prawo kierować skargi do organów powołanych na podstawie ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych dotyczących ochrony praw człowieka. Korespondencja, w tych sprawach, osób pozbawionych wolności powinna być bezzwłocznie przekazywana do adresata i nie podlega cenzurze.

§ 2. Przepis art. 8 § 3 stosuje się odpowiednio.

Art. 104. Korzystanie przez skazanego z przysługujących mu praw powinno następować w sposób nie naruszający praw innych osób oraz nie zakłócający ustalonego w zakładzie karnym porządku.

Art. 105. § 1. Skazanemu należy umożliwiać utrzymywanie więzi przede wszystkim z rodziną i innymi osobami bliskimi przez widzenia, korespondencję, rozmowy telefoniczne, paczki i przekazy pieniężne, a w uzasadnionych wypadkach, za zgodą dyrektora zakładu karnego, również przez inne środki łączności, oraz ułatwiać utrzymywanie kontaktów z podmiotami, o których mowa w art. 38 § 1.

§ 2. Skazany cudzoziemiec może prowadzić korespondencję z właściwym urzędem konsularnym, a w razie braku takiego urzędu — z właściwym przedstawicielstwem dyplomatycznym oraz korzystać z widzeń z urzędnikiem konsularnym lub wykonującym funkcje konsularne pracownikiem przedstawicielstwa dyplomatycznego.

¹¹⁹ Art. 102 pkt 11 zmieniony przez art. 1 pkt 63 lit. c) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

§ 3.¹²⁰ Zakres i sposób kontaktów, o których mowa w § 1 i 2, w szczególności nadzór nad widzeniami, cenzura korespondencji, kontrolowanie rozmów w trakcie widzeń i telefonicznych, są uzależnione od rodzaju i typu zakładu karnego, w którym skazany odbywa karę, a także od wymogów indywidualnego oddziaływania, z wyjątkiem prawa do otrzymywania paczek.

§ 4.¹²¹ Dyrektor zakładu karnego podejmuje decyzje dotyczące zatrzymania korespondencji w zakładach karnych typu zamkniętego i półotwartego, a w zakładach karnych typu półotwartego także cenzurowania korespondencji oraz kontrolowania rozmów w trakcie widzeń i telefonicznych, z wyjątkiem wypadków określonych w art. 8 § 3, art. 102 pkt 11 i art. 103 § 1, jeżeli wymagają tego względy bezpieczeństwa zakładu lub porządku publicznego, powiadamiając o tym sędziego penitencjarnego oraz skazanego. Dyrektor zakładu karnego może zezwolić na przekazanie skazanemu ważnej wiadomości zawartej w zatrzymanej korespondencji.

§ 5.¹²² Dołączonych do akt osobowych kopii korespondencji przed jej ocenyzowaniem oraz korespondencji zatrzymanej nie udostępnia się skazanemu.

§ 6.¹²³ Dyrektor zakładu karnego podejmuje decyzje dotyczące zatrzymania otrzymywanych i przesyłanych przez skazanych paczek lub ich zniszczenia, jeżeli wymagają tego względy bezpieczeństwa zakładu lub porządku publicznego, powiadamiając o tym sędziego penitencjarnego oraz skazanego. Zniszczenie paczek odbywa się na podstawie odrębnych przepisów.

§ 7.¹²⁴ Skazany otrzymuje pisemne potwierdzenie odbioru w zakładzie karnym wysyłanej przez niego korespondencji urzędowej. Na kopercie umieszcza się odcisk stempla z nazwą zakładu karnego oraz odnotowuje się datę jej odbioru.

¹²⁰ Art. 105 § 3 zmieniony przez art. 1 pkt 64 lit. a) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

¹²¹ Art. 105 § 4 zmieniony przez art. 1 pkt 64 lit. a) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

¹²² Art. 105 § 5 dodany przez art. 1 pkt 64 lit. b) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

¹²³ Art. 105 § 6 dodany przez art. 1 pkt 64 lit. b) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

¹²⁴ Art. 105 § 7 dodany przez art. 1 pkt 64 lit. b) ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

Art. 105a.¹²⁵ § 1. Widzenie trwa 60 minut. W tym samym dniu skazanemu udziela się tylko jednego widzenia, z zastrzeżeniem art. 90 pkt 6 i art. 91 pkt 8.

§ 2. W widzeniu mogą uczestniczyć nie więcej niż dwie osoby pełnoletnie. Liczba osób niepełnoletnich nie podlega ograniczeniu. Osoby do lat 15 mogą korzystać z widzeń tylko pod opieką osób pełnoletnich.

§ 3. Skazani, o których mowa w art. 87a, mają prawo do dodatkowego widzenia z dziećmi.

§ 4. Widzenie z osobą niebędącą członkiem rodziny lub inną osobą bliską skazany może otrzymać za zezwoleniem dyrektora zakładu karnego.

§ 5. Widzenia odbywają się pod nadzorem funkcjonariusza, w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt skazanego z osobą odwiedzającą, przy oddzielnym stoliku.

§ 6. W czasie widzenia zezwala się na spożywanie artykułów żywnościowych i napojów zakupionych przez odwiedzających na terenie zakładu karnego.

§ 7. W razie naruszenia przez skazanego lub osobę go odwiedzającą ustalonych zasad odbywania widzenia, może być ono przerwane lub zakończone przed czasem.

§ 8. Szczegółowe warunki i zasady odbywania widzeń dyrektor zakładu karnego podaje do wiadomości, w formie ogłoszenia, w miejscu dostępnym dla odwiedzających.

§ 9. Ograniczenia wynikające z § 1, 2 i 5 nie mają zastosowania do widzeń skazanego z osobami wymienionymi w art. 8 § 3 i art. 105 § 2.

Art. 105b.¹²⁶ § 1. Skazany ma prawo korzystać, na własny koszt, z samoinkasującego aparatu telefonicznego.

§ 2. W uzasadnionych wypadkach dyrektor zakładu karnego może zezwolić skazanemu na skorzystanie z innego, niż określony w § 1, aparatu na koszt abonenta lub skazanego, a jeżeli skazany nie posiada środków pieniężnych, na koszt zakładu karnego.

§ 3. W wypadkach zagrożenia porządku publicznego lub zagrożenia dla bezpieczeństwa zakładu dyrektor zakładu karnego może na czas określony pozbawić skazanego uprawnienia, o którym mowa w § 1.

¹²⁵ Art. 105a dodany przez art. 1 pkt 65 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

¹²⁶ Art. 105b dodany przez art. 1 pkt 65 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

Art. 106. § 1. Skazany ma prawo do wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych oraz bezpośredniego uczestniczenia w nabożeństwach odprawianych w zakładzie karnym w dni świąteczne i słuchania nabożeństw transmitowanych przez środki masowego przekazu, a także do posiadania niezbędnych w tym celu książek, pism i przedmiotów.

§ 2. Skazany ma prawo do uczestniczenia w prowadzonym w zakładzie karnym nauczaniu religii, brania udziału w działalności charytatywnej i społecznej kościoła lub innego związku wyznaniowego, a także do spotkań indywidualnych z duchownym kościoła lub innego związku wyznaniowego, do którego należy; duchowni ci mogą odwiedzać skazanych w pomieszczeniach, w których przebywają.

§ 3. Korzystanie z wolności religijnej nie może naruszać zasad tolerancji ani zakłócać ustalonego porządku w zakładzie karnym.

§ 4.¹²⁷ Minister Sprawiedliwości, po zasięgnięciu opinii odpowiednich władz duchownych kościołów i innych związków wyznaniowych, określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych w zakładach karnych i aresztach śledczych, mając na względzie potrzebę zapewnienia warunków dla indywidualnego i zbiorowego uczestnictwa osób osadzonych w tych zakładach i aresztach w nabożeństwach i spotkaniach.

Art. 107. § 1. Skazani za przestępstwo popełnione z motywacji politycznej, religijnej lub przekonań ideowych odbywają karę w oddzieleniu od skazanych za inne przestępstwa; mają prawo do korzystania z własnej odzieży, bielizny i obuwia oraz nie podlegają obowiązkowi pracy.

§ 2. Z uprawnień, o których mowa w § 1, nie korzystają skazani za przestępstwa popełnione z użyciem przemocy.

Art. 108.¹²⁸ **§ 1.** Administracja zakładu karnego ma obowiązek podejmowania odpowiednich działań celem zapewnienia skazanym bezpieczeństwa osobistego w czasie odbywania kary.

¹²⁷ Art. 106 § 4 zmieniony przez art. 1 pkt 66 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

¹²⁸ Art. 108 zmieniony przez art. 1 pkt 67 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

§ 2. Skazany jest obowiązany poinformować niezwłocznie przełożonego o zagrożeniach dla jego bezpieczeństwa osobistego oraz unikać tych zagrożeń.

Art. 109.¹²⁹ § 1. Skazany otrzymuje trzy razy dziennie posiłki, o odpowiedniej wartości odżywczej, w tym co najmniej jeden posiłek gorący, z uwzględnieniem zatrudnienia i wieku skazanego, a w miarę możliwości także wymogów religijnych i kulturowych oraz napój do zaspokajania pragnienia. Skazany, którego stan zdrowia tego wymaga, otrzymuje wyżywienie według wskazań lekarza.

§ 2. Minister Sprawiedliwości określa, w drodze rozporządzenia, wartość dziennej normy wyżywienia oraz rodzaje diet wydawanych osobom osadzonym w zakładach karnych i aresztach śledczych, uwzględniając w szczególności wiek, rodzaj wykonywanej pracy, stan zdrowia oraz wpływ warunków izolacji więziennej na zasady żywienia.

Art. 110.¹³⁰ § 1. Skazanego osadza się w celi mieszkalnej wieloosobowej lub jednoosobowej.

§ 2. Powierzchnia w celi mieszkalnej, przypadająca na skazanego, wynosi nie mniej niż 3 m². Celi wyposaża się w odpowiedni sprzęt kwaterekowy zapewniający skazanemu osobne miejsce do spania, odpowiednie warunki higieny, dostateczny dopływ powietrza i odpowiednią do pory roku temperaturę, według norm określonych dla pomieszczeń mieszkalnych, a także oświetlenie odpowiednie do czytania i wykonywania pracy.

§ 3. Urządzenia sanitarne w zakładzie karnym typu półotwartego i otwartego mogą być usytuowane poza celami mieszkalnymi.

§ 4. Przy umieszczaniu skazanego w celi mieszkalnej bierze się pod uwagę w szczególności:

- 1) decyzję klasyfikacyjną,
- 2) konieczność oddzielenia skazanego od tymczasowo aresztowanego,
- 3) potrzebę zapewnienia porządku oraz bezpieczeństwa w zakładzie karnym,
- 4) zalecenia lekarskie, psychologiczne i rehabilitacyjne,

¹²⁹ Art. 109 zmieniony przez art. 1 pkt 68 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

¹³⁰ Art. 110 zmieniony przez art. 1 pkt 69 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

- 5) potrzebę kształtowania właściwej atmosfery wśród skazanych,
- 6) konieczność zapobiegania samoagresji i popełnianiu przestępstw w trakcie odbywania kary.

Art. 110a.¹³¹ § 1. Skazany ma prawo posiadać w celi dokumenty związane z postępowaniem, którego jest uczestnikiem, artykuły żywnościowe i wyroby tytoniowe, środki higieny osobistej, przedmioty osobistego użytku, zegarek, listy oraz fotografie członków rodziny i innych osób bliskich, przedmioty kultu religijnego, materiały piśmienne, notatki osobiste, książki, prasę i gry świetlicowe.

§ 2. Dyrektor zakładu karnego może zezwolić skazanemu na posiadanie w celi sprzętu audiowizualnego, komputerowego oraz innych przedmiotów, w tym także podnoszących estetykę pomieszczenia lub będących wyrazem kulturalnych zainteresowań skazanego, jeżeli posiadanie tych przedmiotów nie narusza zasad porządku i bezpieczeństwa obowiązujących w zakładzie karnym.

§ 3. Skazany nie może posiadać w celi albo przekazywać do depozytu w trakcie pobytu w zakładzie karnym przedmiotów, których wymiary lub ilość naruszają obowiązujący porządek albo utrudniają konwojowanie. Przedmioty te przesyła się, na koszt skazanego, do wskazanej przez niego osoby, instytucji lub organizacji. W uzasadnionym wypadku przedmioty te mogą być przesłane na koszt zakładu karnego.

§ 4. Skazany nie może posiadać, poza depozytem, środków łączności oraz przedmiotów i dokumentów, które mogą stanowić zagrożenie dla porządku lub bezpieczeństwa w zakładzie karnym.

Art. 111.¹³² § 1. Skazany otrzymuje do użytku, z zakładu karnego, odpowiednią do pory roku odzież, bieliznę oraz obuwie, o ile nie korzysta z własnych. Skazanemu zapewnia się warunki niezbędne do utrzymania higieny osobistej, w szczególności otrzymuje on z zakładu karnego pościel oraz inne środki do utrzymania higieny i czystości w celi.

§ 2. W czasie przeprowadzania czynności procesowych, transportowania oraz w innych uzasadnionych wypadkach skazany korzysta z własnej

¹³¹ Art. 110a dodany przez art. 1 pkt 70 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

¹³² Art. 111 zmieniony przez art. 1 pkt 71 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

odzieży, bielizny i obuwia, chyba że są one nieodpowiednie ze względu na porę roku lub zniszczone albo jeżeli przemawiają przeciwko temu względy bezpieczeństwa.

Art. 112.¹³³ § 1. Skazany korzysta z niezbędnego dla zdrowia wypoczynku, w szczególności z prawa do co najmniej godzinnego spaceru i 8-godzinnego czasu przeznaczonego na sen w ciągu doby. Skazana, o której mowa w art. 87 § 3 i 4, ma prawo do korzystania z dłuższego spaceru.

§ 2. W razie naruszenia przez skazanego ustalonego sposobu odbywania spaceru, spacer może być zakończony przed czasem.

Art. 113.¹³⁴ § 1. Skazany przekazuje do depozytu środki pieniężne i przedmioty wartościowe posiadane w zakładzie karnym. Środki pieniężne pozostawione w depozycie nie podlegają oprocentowaniu.

§ 2. Do dyspozycji skazanego pozostają środki pieniężne pozostałe po wywiązaniu się z ciężących na nim zobowiązań objętych egzekucją oraz po dokonaniu gromadzenia środków, o których mowa w art. 126 § 1.

§ 3. Środki pieniężne, o których mowa w § 2, skazany może przekazać na wybrany rachunek bankowy, książeczkę oszczędnościową lub pozostawić w depozycie.

§ 4. Na pisemny wniosek skazanego wydaje się mu z depozytu przedmioty wartościowe niezajęte podczas postępowania egzekucyjnego oraz jeżeli nie zakłóca to ustalonego w zakładzie karnym porządku i nie narusza uprawnień innych osób.

§ 5. Na pisemny wniosek skazanego i na jego koszt przekazuje się środki pieniężne i przedmioty wartościowe pozostające do jego dyspozycji na rzecz określonych osób, instytucji i organizacji; w uzasadnionych wypadkach koszty przekazania może pokryć zakład karny.

§ 6. Wolne od egzekucji są:

- 1) zapomogi przyznane skazanemu przez dyrektora zakładu karnego,
- 2) środki pieniężne, otrzymane przez skazanego w danym miesiącu, w wysokości 10% jednego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia pracowników.

¹³³ Art. 112 zmieniony przez art. 1 pkt 72 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

¹³⁴ Art. 113 zmieniony przez art. 1 pkt 73 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

§ 7. W wypadku zezwolenia na czasowe opuszczenie przez skazanego zakładu karnego lub udzielenia mu przepustki, na jego pisemny wniosek, dokonuje się wypłaty pozostających do jego dyspozycji środków pieniężnych.

Art. 113a.¹³⁵ § 1. Skazany ma prawo co najmniej trzy razy w miesiącu dokonywać zakupów artykułów żywnościowych i wyrobów tytoniowych oraz innych artykułów dopuszczonych do sprzedaży w zakładzie karnym, za środki pieniężne pozostające do jego dyspozycji w depozycie. Skazana, o której mowa w art. 87 § 3 i 4, ma prawo do dokonywania dodatkowych zakupów artykułów żywnościowych.

§ 2. Skazanemu umożliwia się dokonanie pierwszego zakupu nie później niż trzeciego dnia roboczego po przyjęciu do zakładu karnego.

§ 3. Skazany ma prawo otrzymać raz na kwartał paczkę z żywnością o ciężarze nieprzekraczającym wraz z opakowaniem 5 kg. W uzasadnionym wypadku skazany może otrzymać, za zgodą dyrektora zakładu karnego, paczkę przekraczającą dopuszczalny ciężar.

§ 4. Skazany może, za zezwoleniem dyrektora zakładu karnego, otrzymywać paczki z niezbędną mu odzieżą, bielizną, obuwiem i innymi przedmiotami osobistego użytku oraz środkami higieny, a po pozytywnym zaopiniowaniu przez lekarza — również z lekami; wydawanie leków odbywa się na zasadach ustalonych przez lekarza.

§ 5. Paczki podlegają kontroli w obecności skazanego. W paczkach nie mogą być dostarczane artykuły, których sprawdzenie jest niemożliwe bez naruszenia w istotny sposób ich substancji, jak też artykuły w opakowaniach utrudniających kontrolę ich zawartości, a także przedmioty, o których mowa w art. 110a § 4.

§ 6. Artykuły żywnościowe, uznane przez lekarza lub innego upoważnionego pracownika służby zdrowia zakładu karnego za nienadające się do spożycia, podlegają zniszczeniu w obecności skazanego.

§ 7. Dyrektor zakładu karnego może, na wniosek lub po zasięgnięciu opinii lekarza, zezwolić skazanemu, ze względu na stan jego zdrowia, na dokonywanie dodatkowych zakupów artykułów żywnościowych i otrzymywanie paczek o większym ciężarze.

¹³⁵ Art. 113a dodany przez art. 1 pkt 74 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

Art. 114. Skazanemu, który nie ma możliwości zarobkowania oraz nie posiada niezbędnych środków materialnych, dyrektor zakładu karnego może przyznać miesięczną zapomogę w wysokości do 1/10 przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia pracowników.

Art. 115.¹³⁶ § 1. Skazanemu zapewnia się bezpłatne świadczenia zdrowotne, leki i artykuły sanitarne.

§ 1a.¹³⁷ Skazanemu odbywającemu karę pozbawienia wolności nie przysługuje prawo wyboru lekarza i pielęgniarki podstawowej opieki zdrowotnej, świadczeniodawcy udzielającego ambulatoryjnych świadczeń opieki zdrowotnej, lekarza dentystry oraz szpitala, określone w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. Nr 210, poz. 2135).

§ 2. Protezy, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze zapewnia się skazanemu bezpłatnie, jeżeli ich brak mógłby pogorszyć stan zdrowia lub uniemożliwić odbywanie kary pozbawienia wolności, a w innych wypadkach odpłatnie.

§ 3. Minister Sprawiedliwości, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia, określi, w drodze rozporządzenia, warunki i sposób zaopatrzenia osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych w protezy, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze dostarczane tym osobom bezpłatnie, a także warunki odpłatności w wypadkach, gdy nie są spełnione przesłanki do uzyskania ich bezpłatnie, mając na względzie ochronę zdrowia osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych, ich możliwości zarobkowe oraz prawidłowość wykonywania tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawienie wolności, a także normalne funkcjonowanie w warunkach izolacji więziennej.

§ 4. Świadczenia zdrowotne udzielane są skazanemu przede wszystkim przez zakłady opieki zdrowotnej dla osób pozbawionych wolności.

§ 5. Pozawięziennne zakłady opieki zdrowotnej współdziałają ze służbą zdrowia w zakładach karnych w zapewnieniu skazanym świadczeń zdrowotnych, gdy konieczne jest w szczególności:

- 1) natychmiastowe udzielenie świadczeń zdrowotnych ze względu na zagrożenie życia lub zdrowia skazanego,

¹³⁶ Art. 115 zmieniony przez art. 1 pkt 75 ustawy z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z dniem 1 września 2003 r.

¹³⁷ Art. 115 § 1a dodany przez art. 210 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. Nr 210, poz. 2135) z dniem 1 października 2004 r.